

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรสถานศึกษา โดยนำเสนอในประเด็นดังนี้

1. ความหมายและความสำคัญของหลักสูตร
2. การใช้หลักสูตรสถานศึกษา
 - 2.1 หลักสูตรสถานศึกษา
 - 2.2 การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา
 - 2.3 การจัดการเรียนการสอน
 - 2.4 สื่อการเรียนการสอน
 - 2.5 การวัดผลและประเมินผล
3. บทบาทของครูกับการใช้หลักสูตรสถานศึกษา
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายและความสำคัญของหลักสูตร

ความหมายของหลักสูตร

หลักสูตร โดยทั่วไปอาจมีความหมายในวงแคบและวงกว้าง ซึ่งนักการศึกษาและผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตรได้ให้ความหมายเกี่ยวกับหลักสูตรไว้ดังนี้

หลักสูตร (Curriculum) คือรายวิชาหรือเนื้อหาวิชาที่เรียน (Curriculum as Subjects and Subject Matter) ผู้ให้ความหมายลักษณะนี้ได้แก่ บ็อบบิท (ใจทิพย์ เชื้อรัตน์พงษ์ 2539 : 4 ; อ้างอิงมาจาก Bobbitt n.d. : unpagged) ให้ความหมายว่า หลักสูตรคือรายการของสิ่งต่าง ๆ ที่เด็กและเยาวชนต้องทำและมีประสบการณ์ด้วยวิธีการพัฒนาความสามารถในการทำสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวไว้ดี เพื่อสามารถดำรงชีวิตในวัยผู้ใหญ่ได้ กู๊ด (ใจทิพย์ เชื้อรัตน์พงษ์ 2539 : 4 ; อ้างอิงมาจาก Good n.d. : unpagged) ให้ความหมายว่า หลักสูตรคือ กลุ่มรายวิชาที่จัดไว้อย่างเป็นระบบหรือลำดับวิชาที่บังคับสำหรับการจบการศึกษา เพื่อรับประกาศนียบัตรในสาขาวิชาหลัก

หลักสูตร คือจุดหมายที่ผู้เรียนพึงบรรลุ (Curriculum as Objectives) ซึ่งสอดคล้องกับความหมายของ จอห์นสัน (Johnson) กล่าวว่า หลักสูตร เกี่ยวข้องกับสิ่งที่เขาจะต้องเรียนรู้ (หรือสามารถทำได้) หลักสูตรได้แก่ สิ่งที่เป็นผลตามมาไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้น เป็นเรื่องเกี่ยวกับ

ความคาดหวังหรือความตั้งใจและมุ่งหวังให้บรรลุโดยผ่านทางการสอน หลักสูตรคือแผนสำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้หรือประสบการณ์ที่คาดหวังแก่ผู้เรียน (Curriculum as Plans) (Johnson n.d. : unpagged อ้างอิงมาจาก ใจทิพย์ เชื้อรัตน์พงษ์ 2539 : 5) นักการศึกษาที่ให้ความหมายที่สอดคล้องกับแนวคิดนี้ คือ เซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ (ใจทิพย์ เชื้อรัตน์พงษ์ 2539 : 6 ; อ้างอิงมาจาก Saylor & Alexander n.d. : unpagged) กล่าวว่า หลักสูตร เป็นแผนสำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้ให้แก่บุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเพื่อบรรลุเป้าหมายหรือจุดหมาย ที่วางไว้โดยมีโรงเรียนเป็นผู้รับผิดชอบ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ทาบา (ใจทิพย์ เชื้อรัตน์พงษ์ 2539 : 6 ; อ้างอิงมาจาก Taba n.d. : unpagged) กล่าวว่าหลักสูตรคือแผนการเรียนรู้ ที่ประกอบด้วยจุดประสงค์และจุดหมายเฉพาะการเลือกและการจัดเนื้อหา วิธีการจัดการเรียนการสอน และการประเมินผล สวัสดิ์ ประทุมราช และคณะ (ใจทิพย์ เชื้อรัตน์พงษ์ 2539 : 6 ; อ้างอิงมาจาก สวัสดิ์ ประทุมราช ม.ป.ป. : ไม่มีเลขหน้า) กล่าวว่าหลักสูตรคือแผนหรือแนวทางการจัดการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียนที่ชี้แนะให้ผู้บริหารการศึกษา ครู อาจารย์ ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาได้จัดประสบการณ์ทั้งหมดตามที่หลักสูตรกำหนด เพื่อให้เยาวชนหรือพลเมืองของประเทศได้พัฒนาตนเองทั้งด้านความรู้ ทักษะและคุณสมบัติอันพึงประสงค์ตามความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาของชาติ กรมวิชาการ (ใจทิพย์ เชื้อรัตน์พงษ์ 2539 : 6 ; อ้างอิงมาจาก กรมวิชาการ 2544 : 25) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง ข้อกำหนดด้วยจุดหมาย แนวทาง วิธีการ และเนื้อหาสาระในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ ทักษะและพฤติกรรมตามที่กำหนด ในจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา ชำรง บัวศรี (ใจทิพย์ เชื้อรัตน์พงษ์ 2539 : 6 อ้างอิงมาจาก ชำรง บัวศรี 2542 : ไม่มีเลขหน้า) ให้ความหมายว่า หลักสูตรสถานศึกษา คือ แผนซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้นเพื่อแสดงถึงจุดหมาย การจัดเนื้อหาสาระ กิจกรรม และมวลประสบการณ์ในแต่ละโปรแกรมการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ตามจุดหมายที่กำหนดไว้

หลักสูตร คือ ประสบการณ์ทั้งปวงของผู้เรียนที่จัด โดยโรงเรียน (Curriculum as Learners' Experiences) แคสเวลและเคมบี้เบล ได้ให้ความหมายของหลักสูตรในโรงเรียนว่าเป็นหลักสูตรที่ประกอบด้วยประสบการณ์ทุกอย่างที่จัดให้เด็กโดยอยู่ในความดูแลและการสอนของครู และมีนักการศึกษาที่มีแนวคิดเดียวกันนี้ คือนักเล่ย์และอีเวนส์ (ใจทิพย์ เชื้อรัตน์พงษ์ 2539 : 8 ; อ้างอิงมาจาก Neagley and Evans n.d. : unpagged) ให้ความหมายหลักสูตรว่า คือประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดเพื่อช่วยให้นักเรียนได้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ตามความสามารถของนักเรียน วิลเลอร์ (ใจทิพย์ เชื้อรัตน์พงษ์ 2539 : 8 ; อ้างอิงมาจาก Whele n.d. : unpagged) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่าเป็นประสบการณ์การเรียนรู้ซึ่งโรงเรียนหรือสถานศึกษาจัดให้แก่ผู้เรียน ส่วน โครว์ (ใจทิพย์ เชื้อรัตน์พงษ์ 2539 : 8 อ้างอิงมาจาก Crow n.d. : unpagged) ได้ให้ความหมายของ

หลักสูตรว่าหลักสูตรเป็นประสบการณ์ที่นักเรียนได้รับทั้งภายในและภายนอกของโรงเรียนเพื่อให้นักเรียนมีการพัฒนาด้านร่างกาย สังคม ปัญญา และจิตใจ

หลักสูตร คือกิจกรรมทางการศึกษาที่จัดให้กับผู้เรียน (Curriculum as Educational Activities) มีนักการศึกษาที่ให้ความหมายในลักษณะนี้ คือ เซฟเวอร์และเบอร์เลค (ใจทิพย์ เชื้อรัตน์พงษ์ 2539 : 9 ; อ้างอิงมาจาก Shaver and Berlak n.d. : unpagged) กล่าวว่า หลักสูตรคือกิจกรรมที่ครูจัดให้นักเรียนได้เล่นเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ ทรีมพ์และมิลเลอร์ (ใจทิพย์ เชื้อรัตน์พงษ์ 2539 : 9 ; อ้างอิงมาจาก Trump and Miller n.d. : unpagged) กล่าวว่าหลักสูตร คือกิจกรรมการเรียนการสอนชนิดต่าง ๆ ที่เตรียมการไว้และจัดให้แก่เด็กนักเรียนโดยโรงเรียนหรือระบบโรงเรียน

จะเห็นได้ว่า หลักสูตรมีความหมายตามที่ผู้นิยามให้ไว้สามารถจัดเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ได้ 3 กลุ่ม คือกลุ่มที่มองหลักสูตรว่าเป็นสิ่งที่คาดหวัง (Intended) กลุ่มที่มองว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง (Actualized) และกลุ่มที่มองว่าครอบคลุมทั้งสองกลุ่มที่กล่าวมาแล้ว ซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

หลักสูตร คือวิชาและเนื้อหาวิชา โบแฮมพ์ (บุญชม ศรีสะอาด 2546 : 8 ; อ้างอิงมาจาก Beauchamp 1698 : 83 – 86) ให้ความหมายว่าหลักสูตร เนื้อหาวิชา คือศูนย์กลางของหลักสูตร

หลักสูตร คือโปรแกรมการศึกษา ความหมายนี้ หลักสูตรคือชุดวิชาต่าง ๆ เซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ (บุญชม ศรีสะอาด 2546 : 10 ; อ้างอิงมาจาก Saylo and Alexander 1974 : 6) ให้ความเห็นว่าตามรูปศัพท์น่าจะเรียกชุดวิชาหรือรายวิชาต่าง ๆ ว่าเป็นโปรแกรมการศึกษามากกว่าจะเรียกว่าหลักสูตรและให้ความหมายอีกว่าหลักสูตรคือชุดของแผนการเรียนอย่างหนึ่งซึ่งจัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุเป้าประสงค์ ทัวไปและจุดประสงค์เฉพาะอันเป็นหน้าที่ของโรงเรียน

หลักสูตร หมายถึง หลักสูตรแม่บท คือหลักสูตรที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดขึ้น สิ่งที่กำหนดในหลักสูตรแม่บทประกอบด้วยหัวข้อสำคัญ 6 หัวข้อ คือ เป้าประสงค์และจุดหมายของการศึกษา นโยบายและหลักการจัดการศึกษาของชาติแต่ละระดับ โครงสร้างของหลักสูตร เนื้อหาวิชาต่าง ๆ เวลาเรียน และข้อกำหนดอื่น ๆ

หลักสูตร คือประสบการณ์ของผู้เรียน มีผู้ให้นิยามไว้หลายคนดังต่อไปนี้

หลักสูตร คือ ประสบการณ์ทั้งปวงของนักเรียนที่โรงเรียนรับผิดชอบ (บุญชม ศรีสะอาด 2546 : 10 ; อ้างอิงมาจาก Ragan and Shepherd 1971 : 3)

หลักสูตร คือประสบการณ์ทั้งปวงที่ผู้เรียนแต่ละคนได้รับจากโปรแกรมการศึกษา ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุเป้าประสงค์ทัวไปและจุดมุ่งหมายเฉพาะ ทั้งนี้ได้วางแผนไว้โดยใช้ทฤษฎีและผลงานวิจัยหรือการปฏิบัติในวิชาชีพนี้ในอดีตและปัจจุบัน (บุญชม ศรีสะอาด 2546 : 10 ; อ้างอิงมาจาก Hass 1977 : 5)

สุมิตร คุณานุกร (รัชนี้ ตะเกาพงศ์ 2539 : 8 ; อ้างอิงมาจาก สุมิตร คุณานุกร 2523 : 19) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรระดับโรงเรียนหมายถึง โครงการที่ประมวลความรู้ และประสบการณ์ทั้งหลายที่โรงเรียนจัดให้กับนักเรียนไม่ว่าจะเป็นภายในหรือภายนอกโรงเรียนก็ตาม เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาไปตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้

สุมิตร คุณานุกร (พิพัฒน์ ภูภิโย 2540 : 9 ; อ้างอิงมาจาก 2523 : 19) กล่าวว่า หลักสูตรหมายถึง โครงการให้การศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถและคุณลักษณะ สอดคล้องกับความมุ่งหมายทางการศึกษาที่กำหนดไว้

กระทรวงศึกษาธิการ (2545 : 27) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วย การเรียนรู้ทั้งมวลและประสบการณ์อื่น ๆ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่งวางแผนเพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยจะต้องจัดทำสาระการเรียนรู้ ทั้งรายวิชาที่เป็นพื้นฐานและรายวิชาที่ต้องการเรียนเพิ่มเติมเป็นรายปีหรือรายภาค จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียน และกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์จากมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของการจัดหลักสูตรสถานศึกษา

จากที่กล่าวมาแล้วผู้วิจัยเห็นว่า หลักสูตรมีความหมาย ในวงแคบและวงกว้าง สรุปได้ว่า ความหมายของหลักสูตรคือ กิจกรรมและประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดให้ผู้เรียนทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนทุกด้าน และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามความมุ่งหมายของหลักสูตร

ความสำคัญของหลักสูตร

นักการศึกษาได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตร ไว้ดังนี้

สุมน อมรวิวัฒน์ (รัชนี้ ตะเกาพงศ์ 2539 : 10 ; อ้างอิงมาจาก สุมน อมรวิวัฒน์ 2531 : 45) กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรว่า หลักสูตรมีไว้เพื่อเป็นมาตรฐานในการกำหนดเกณฑ์กลางของการจัดชั้นเรียน เวลาเรียน เนื้อหา ที่เรียนให้เป็นไปตามหลักการเดียวกันและมุ่งไปสู่จุดหมายเดียวกัน

ใจทิพย์ เชื้อรัตน์พงศ์ (2539 : 11) กล่าวว่า หลักสูตรมีความสำคัญยิ่งในการจัดการศึกษาทุกระดับ เพราะเป็นการกำหนดกรอบของแนวปฏิบัติที่จะทำให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุตามความมุ่งหมายที่วางไว้

ธีรารัง บัวศรี (พิพัฒน์ ภูภิโย 2540 : 12 ; อ้างอิงมาจาก ธีรารัง บัวศรี 2542 : 28) กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรว่า หลักสูตรเป็นสิ่งที่นำเอาความมุ่งหมายและนโยบายการศึกษาไปแปลงเป็นการกระทำขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนสิ่งต่าง ๆ ที่ประมวลไว้ในหลักสูตรเปรียบเสมือนแนวทางในการจัดการศึกษาที่จัดให้เด็กมุ่งไปในทิศทางใด

ผู้วิจัยเห็นว่า หลักสูตรมีความสำคัญในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เพราะถือว่าหลักสูตรเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาเยาวชนของชาติให้มีความรู้ ความสามารถและ

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีคุณธรรม จริยธรรมตามที่ชุมชนต้องการและ เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญในการพัฒนาชาติบ้านเมืองในอนาคต

การใช้หลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตรสถานศึกษาเป็นหลักสูตรที่สถานศึกษาจัดทำขึ้นโดยใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 เป็นหลักสูตรแกนกลางในการจัดทำ นักการศึกษาได้กล่าวถึงส่วนประกอบที่สำคัญของหลักสูตรมีดังนี้

กรมวิชาการ (2534 : 59) กล่าวว่า จุดมุ่งหมายของการนำหลักสูตรไปใช้ คือ การจัดการให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร ปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด

การใช้หลักสูตรเป็นองค์ประกอบสำคัญยิ่งของหลักสูตร หลักสูตรนั้นเปรียบเสมือนทฤษฎี การนำหลักสูตรไปใช้เปรียบเสมือนภาคปฏิบัติ ทั้งทฤษฎีและปฏิบัติจะต้องควบคู่กัน หลักสูตรและการใช้หลักสูตรก็ต้องสอดคล้องซึ่งกันและกัน การใช้หลักสูตรเป็นขั้นตอนหนึ่งที่มีความสำคัญยิ่งและเกี่ยวข้องกับผู้บริหาร โรงเรียน ซึ่งเป็นผู้บริหารงานวิชาการ โรงเรียนและครูผู้สอน ซึ่งถือว่าการสอนเป็นหัวใจของการใช้หลักสูตร หลักสูตรจะประสบความสำเร็จมีประสิทธิภาพประสิทธิผลนั้น ขึ้นอยู่กับผู้บริหารสถานศึกษาและครูจะต้องเข้าใจ มีความชำนาญในการใช้หลักสูตร ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ วิชัย ดิสสระ (อ้างอิงมาจาก รัชณี ตะเกาพงศ์ 2539 : 11) แม้หลักสูตรจะดีแสนดีแต่ถ้าใช้หลักสูตรอย่างไม่ถูกต้องแล้ว หลักสูตรนั้นก็ไม่มีประโยชน์อะไร ครูจึงเป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการใช้หลักสูตร

ธารง บัวศรี (พิพัฒน์ ภูภิโย 2540 : 15 ; อ้างอิงมาจาก ธารง บัวศรี 2532 : 48) กล่าวถึง การใช้หลักสูตรว่าควรมีลักษณะดังนี้

1. การเตรียมการและบริหารหลักสูตร
 - 1.1 การวางแผนการนำหลักสูตรใหม่เข้าแทนที่หลักสูตรเดิม
 - 1.2 การเตรียมการก่อนการใช้หลักสูตร
 - 1.3 การประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตร
 - 1.4 การเตรียมบุคลากร
 - 1.5 การเตรียมวัสดุ อุปกรณ์สื่อการเรียนการสอนเครื่องมือเครื่องใช้ อาคารสถานที่
 - 1.6 การเตรียมระบบการบริหารของสถานศึกษา
 - 1.7 การเตรียมงบประมาณค่าใช้จ่าย
 - 1.8 การเตรียมปรับปรุงหลักสูตรฝึกหัดครู
 - 1.9 การเตรียมชุมชนและสังคม

2. การตรวจความพร้อม
 - 2.1 การประเมินผลหลักสูตรแม่บทก่อนนำไปใช้
 - 2.2 การประเมินผลความพร้อมของผู้เรียน ผู้สอนและชุมชน
 - 2.3 การประเมินผลโครงการที่สนับสนุนการใช้หลักสูตร
3. การบริหารงานการใช้หลักสูตร
 - 3.1 การสนับสนุนการใช้หลักสูตร
 - 3.2 การกำกับดูแลเพื่อควบคุมการใช้หลักสูตร

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537 : 32 ; อ้างอิงมาจาก พิพัฒน์ ภูภิโย 2540 : 16) กล่าวถึงการนำหลักสูตรไปใช้ว่าต้องดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

1. การเตรียมการวางแผนเพื่อการใช้หลักสูตร
2. การเตรียมอบรมครู
3. การจัดครูเข้าสอน
4. การจัดตารางสอน
5. การจัดบริการวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน
6. การประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตร
7. การจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนการสอน และเลือกสรร โครงการกิจกรรม

เสริมหลักสูตร

8. การจัดโครงการประเมินผลการใช้หลักสูตรและการปรับปรุงหลักสูตร

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 56 ; อ้างอิงมาจาก พิพัฒน์ ภูภิโย 2540 : 16) กล่าวว่าในการนำ หลักสูตรไปใช้ในระดับท้องถิ่นหรือในระดับโรงเรียนนั้น มีงานหลักที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร 2 งานดังนี้

1. งานบริหารหลักสูตร เป็นการบริหารและดำเนินงานเกี่ยวกับหลักสูตรเพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ผู้บริหารจะเป็นแกนนำ โดยมีผู้ช่วยฝ่ายต่าง ๆ หัวหน้าหมวดวิชาครูวิชาการ โรงเรียนครูผู้สอน หรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่เสริมการบริหารหลักสูตร เช่น กรรมการบริหารโรงเรียน กรรมการบริหารวิชาการ เป็นต้น มีกิจกรรมที่สำคัญดังนี้

- 1.1 การศึกษาวิเคราะห์และทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรต่าง ๆ
- 1.2 การเตรียมบุคลากรในโรงเรียน
- 1.3 การจัดครูเข้าสอน
- 1.4 การจัดตารางสอน
- 1.5 การจัดแผนการเรียน

- 1.6 การจัดบริการวัสดุและสื่อการสอน
- 1.7 การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ แก่ผู้ใช้หลักสูตร เช่น สถานที่งบประมาณ การบริการห้องสมุด เป็นต้น
 - 1.8 การนิเทศติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร
 - 1.9 การประชาสัมพันธ์หลักสูตรแก่ผู้ปกครองและชุมชน.
2. งานสอน เป็นการนำหลักสูตรที่วางไว้ไปสู่การเรียนรู้ ซึ่งเป็นหน้าที่โดยตรงของครูผู้สอนที่จะทำให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมตามที่ระบุไว้ในหลักสูตร มีกิจกรรมที่สำคัญดังนี้
 - 2.1 การทำความเข้าใจในหลักสูตรแม่บทและปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
 - 2.2 การวางแผนการเรียน
 - 2.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมลักษณะนิสัย
 - 2.4 การพัฒนาและใช้สื่อการเรียนการสอน
 - 2.5 การจัดสอนซ่อมเสริม
 - 2.6 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

กระทรวงศึกษาธิการ (อ้างอิงมาจาก พิพัฒน์ ภู่วิทยู 2540 : 171) กล่าวว่า การใช้หลักสูตรนั้น ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งปฏิบัติเกี่ยวข้องกันโดยบุคคลหลายฝ่าย คือ

 1. การบริหาร ได้แก่ การจัดการให้มีการดำเนินกิจกรรมไปตามหลักสูตรรวมทั้งการสนับสนุนช่วยเหลือ ด้านงบประมาณ บุคลากร และวัสดุอุปกรณ์ กิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียนเป็นไปตามหลักสูตร รวมทั้งการตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน
 2. การเรียนการสอน ได้แก่ การจัดกิจกรรมโดยครู และนักเรียนเพื่อให้นักเรียนได้รับความรู้ ความเข้าใจ มีความสามารถ ความคิด มีคุณธรรม และมีนิสัยตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
 3. การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ได้แก่ การจัดกิจกรรมและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ภายในโรงเรียนนอกเหนือจากการเรียนการสอน
 4. การวัดผลการเรียน ได้แก่ กระบวนการตรวจสอบนักเรียนว่าได้ไปถึง จุดมุ่งหมายปลายทางที่หลักสูตรต้องการหรือไม่เพียงใด และบอกว่ามีส่วนใดที่บกพร่องต้องแก้ไขปรับปรุงต่อไป

ผู้วิจัยเห็นว่า การนำหลักสูตรไปใช้เป็นขั้นตอนหนึ่งที่สถานศึกษาจะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามขั้นตอนและกระบวนการที่กล่าวมาแล้ว เพื่อให้ผลการใช้หลักสูตรเป็นไปตามแนวทางของหลักสูตรที่กำหนดไว้ และเกิดผลโดยตรงกับผู้เรียนอย่างสมบูรณ์ที่สุด

หลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตรสถานศึกษาเป็นหลักสูตรที่สถานศึกษาจัดทำขึ้น โดยใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 เป็นหลักสูตรแกนกลางในการจัดทำ นักการศึกษาได้กล่าวถึงส่วนประกอบที่สำคัญของหลักสูตรมีดังนี้

สุมิตร คุณานุกร (รัชนิ ตะเกาพงศ์ 2539 : 8 ; อ้างอิงมาจาก สุมิตร คุณานุกร 2531 : 11) ได้ให้ความหมายของ หลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรระดับโรงเรียน หมายถึง โครงการที่ประมวลความรู้และประสบการณ์ทั้งหลายที่โรงเรียนจัดให้กับนักเรียนไม่ว่า จะเป็นภายในหรือภายนอกโรงเรียนก็ตามเพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาไปตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้

พันธณี วิหคโต (2545 : 13) กล่าวว่า หลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง การเรียนรู้ที่มวดและประสบการณ์ต่าง ๆ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่งกำหนดขึ้นเป็นกรอบหรือแนวทางของการจัดการศึกษาเพื่อที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถมีทักษะกระบวนการและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร โดยได้รับการส่งเสริมและพัฒนาอย่างเต็มตามศักยภาพสูงสุดของแต่ละบุคคล

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545 : 5) กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษาดังนี้

1. หลักสูตรสถานศึกษาควรพัฒนาผู้เรียนให้เรียนรู้อย่างมีความสุขเพื่อให้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะการเรียนรู้ที่สำคัญ มีกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล
2. หลักสูตรสถานศึกษาควรพัฒนาด้านจิตวิญญาณจริยธรรมสังคมและวัฒนธรรม หลักสูตรสถานศึกษา เป็นหลักสูตรที่เกิดขึ้นจากการที่สถานศึกษานำสภาพต่าง ๆ ที่เป็นปัญหา จุดเด่น เอกลักษณ์ของชุมชน สังคม ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อการเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติมากำหนดเป็นสาระ และจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนบนพื้นฐานของหลักสูตรแกนกลาง โดยความร่วมมือของทุกคนในโรงเรียนและชุมชน มีการกำหนดวิสัยทัศน์ และแผนพัฒนาคุณภาพ เพื่อการออกแบบหลักสูตรสถานศึกษาให้มีคุณภาพ

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่าหลักสูตรมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาซึ่งในปัจจุบันหลักสูตรหรือหลักสูตรสถานศึกษาเกิดจากสถานศึกษานำสภาพต่าง ๆ ที่เป็นปัญหา จุดเด่น จุดด้อย เอกลักษณ์ของชุมชน สังคม ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์มา กำหนดเป็นสาระและจัดกระบวนการเรียนรู้บนพื้นฐานของหลักสูตรแกนกลาง หลักสูตรสถานศึกษา จึงมีความสำคัญ เพราะเป็นข้อกำหนดที่ทุกคนต้องปฏิบัติตาม เป็นแนวทางเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด และเป็นเอกสารที่บุคคลภายนอกหรือหน่วยงานต่าง ๆ ต้องการทราบการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

กรมวิชาการ (2545 : 27) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วย การเรียนรู้ทั้งมวลและประสบการณ์อื่น ๆ ที่สถานศึกษา แต่ละแห่งวางแผน เพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยจะต้องจัดทำสาระการเรียนรู้ ทั้งรายวิชาที่เป็นพื้นฐานและรายวิชาที่ต้องการ เรียนเพิ่มเติม เป็นรายปีหรือรายภาค จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียน และกำหนดคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ จากมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นส่วนประกอบ ที่สำคัญของการจัด หลักสูตรสถานศึกษา

กรมวิชาการ (2545 : 5, 51) กล่าวว่า หลักสูตรสถานศึกษาเป็นแผน หรือแนวทางหรือ ข้อกำหนดของการจัดการศึกษาที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ โดยส่งเสริมให้แต่ละ บุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตน รวมถึงลำดับขั้นของมวลประสบการณ์ที่ก่อให้เกิด การเรียนรู้สะสมซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติ ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ ด้วยตนเองรู้จักตนเอง มีชีวิตอยู่ในโรงเรียน ชุมชน สังคม และโลกอย่างมีความสุข

กรมวิชาการ (2545 : 42) กล่าวว่าหลักสูตรสถานศึกษา ควรมีส่วนประกอบสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย
2. คุณลักษณะอันพึงประสงค์
3. โครงสร้างหลักสูตร
4. รายวิชาตามกลุ่มสาระการเรียนรู้
5. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
6. การจัดการเรียนรู้และการส่งเสริมการเรียนรู้
7. การวัดผลประเมินผล
8. การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา
9. อื่น ๆ

บุญชม ศรีสะอาด (2546 : 11) กล่าวว่า หลักสูตรมีองค์ประกอบพื้นฐาน 4 องค์ประกอบ คือ

1. จุดประสงค์
2. สาระความรู้ประสบการณ์
3. กระบวนการเรียนการสอน
4. การประเมินผล

องค์ประกอบเต็มรูปของหลักสูตรมีมากกว่า 4 องค์ประกอบคือเพิ่มองค์ประกอบ ที่นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้ว ได้แก่ จุดหมาย หลักการ โครงสร้าง มาตรฐานการเรียนรู้ การประกันคุณภาพของหลักสูตร และสื่อการเรียน ตามลำดับ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545 : 4 - 7) กล่าวว่า หลักสูตรสถานศึกษา ควรมีองค์ประกอบดังนี้

1. หลักการ

- 1.1 เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่กับความ เป็นสากล
- 1.2 เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
- 1.3 ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ
- 1.4 เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้
- 1.5 เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์

2. จุดหมาย

- ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ต่อไปนี้
- 2.1 เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเองปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีค่านิยมอันพึงประสงค์
 - 2.2 มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียนและรักการค้นคว้า
 - 2.3 มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการมีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการคิดวิธีการทำงานได้เหมาะสมกับสถานการณ์
 - 2.4 มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญญา และทักษะในการดำเนินชีวิต
 - 2.5 รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี
 - 2.6 มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าผู้บริโภค
 - 2.7 เข้าใจในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองดี ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
 - 2.8 มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลป วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทยทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาสิ่งแวดล้อม
 - 2.9 รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามแก่สังคม

3. โครงสร้าง

เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักการ จุดหมาย และมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ ให้สถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องมีแนวทางปฏิบัติในการจัดหลักสูตรสถานศึกษา จึงกำหนดโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานดังนี้

3.1 ระดับช่วงชั้น

กำหนดหลักสูตรเป็น 4 ช่วงชั้น ตามระดับพัฒนาการของผู้เรียน ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6

3.2 สาระการเรียนรู้

กำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้ทักษะหรือกระบวนการเรียนรู้ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนเป็น 8 กลุ่ม ดังนี้

- 1) ภาษาไทย
- 2) คณิตศาสตร์
- 3) วิทยาศาสตร์
- 4) สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
- 5) สุขศึกษาและพลศึกษา
- 6) ศิลปะ
- 7) การงานอาชีพและเทคโนโลยี
- 8) ภาษาต่างประเทศ

สาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มนี้ เป็นพื้นฐานสำคัญที่ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนรู้ โดยอาจจัดเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกประกอบด้วย ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อสร้างพื้นฐานการคิด และเป็นกลุ่ดขุ้ท้ในการแก้ปัญหาและวิกฤตของชาติ กลุ่มที่สองประกอบด้วย สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และ ภาษาต่างประเทศ เป็นสาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างพื้นฐานความเป็นมนุษย์และสร้างเอกภาพในการคิดและการทำงานอย่างสร้างสรรค์

เรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษา หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ไว้ในสาระการเรียนรู้กลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะกลุ่มวิทยาศาสตร์ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กลุ่มสุขศึกษาและพลศึกษา

กลุ่มภาษาต่างประเทศ กำหนดให้เรียนภาษาอังกฤษทุกช่วงชั้น ส่วนภาษาต่างประเทศอื่นสามารถเลือกจัดการเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสม

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มไว้ เฉพาะส่วนที่จำเป็นในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับส่วนที่ตอบสนองความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนแต่ละคนนั้น สถานศึกษาสามารถกำหนดเพิ่มเติมขึ้นได้ ให้สอดคล้องและสนองตอบศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน

3.3 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

เป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้ เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง ๘ กลุ่ม การเข้าร่วมและการปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขกับกิจกรรมที่เลือกด้วยตนเอง ตามความถนัดและความสนใจอย่างแท้จริง การพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ การพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ ให้ครบทุกด้าน ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม โดยอาจจัดเป็นแนวทางหนึ่งที่จะสนองนโยบายในการสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัยและมีคุณภาพ เพื่อพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม ซึ่งสถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างมีเป้าหมาย มีรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ

3.3.1 กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคลสามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน เสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา และการสร้างสัมพันธภาพที่ดี ซึ่งผู้สอนทุกคนต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาต่อ และการพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพและการมีงานทำ

3.3.2 กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเองอย่างครบวงจร ตั้งแต่ศึกษา วิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผนประเมินและปรับปรุงการทำงาน โดยเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เช่น ลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้บำเพ็ญประโยชน์ เป็นต้น

3.4 มาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม ที่เป็นข้อกำหนดคุณภาพผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมของแต่ละกลุ่ม เพื่อใช้เป็นจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งกำหนดเป็น 2 ลักษณะคือ

3.4.1 มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน

เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้เมื่อผู้เรียนเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.4.2 มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น

เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบในแต่ละช่วงชั้น คือชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6

มาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดไว้เฉพาะมาตรฐานการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับมาตรฐานการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันปัญหาในชุมชนและสังคมภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ตลอดจนมาตรฐานการเรียนรู้ที่เข้มข้น ตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนสถานศึกษาพัฒนาเพิ่มเติมได้

3.5 เวลาเรียน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดเวลาในการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800 – 1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4 – 5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800 – 1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4 – 5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 1,000 - 1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 5 - 6 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 มีเวลาเรียนประมาณปีละไม่น้อยกว่า 1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง

การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545 : 9 – 34) กล่าวว่า บทบาทสำคัญประการหนึ่งของสถานศึกษา คือ สถานศึกษาต้องจัดสร้างหลักสูตรของตนเองที่เรียกว่า หลักสูตรสถานศึกษา ทำให้ผู้บริหารและครูต้องทำหน้าที่เป็นผู้พัฒนาหลักสูตร ซึ่งหมายถึง การสร้าง การใช้ และปรับปรุงหลักสูตร นอกเหนือจากหน้าที่ในการสอน เมื่อสถานศึกษาสร้างหลักสูตรแล้วในขั้นต่อไปเป็นการนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งต้องมีกระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรเพื่อการใช้หลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วย 7 ภารกิจดังนี้

1. การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา

1.1 สร้างความตระหนักให้แก่บุคลากร ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครอง ชุมชน และนักเรียน ทั้งนี้เพื่อให้เห็นความสำคัญความจำเป็นที่ต้องร่วมกันบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา เช่น สสำรวจสภาพปัจจุบันของบุคลากร โดยอาจจะจัดทำแบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดทำเอกสารเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประชุมชี้แจง/ประชุมปฏิบัติการเพื่อทำความเข้าใจหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ศึกษางานจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย

1.2 พัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เช่น ศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและเอกสารประกอบหลักสูตร ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการของบุคลากร จัดอบรมสัมมนาหรือฝึกปฏิบัติตามความต้องการของบุคลากร สร้างเครือข่ายและแลกเปลี่ยนประสบการณ์การจัดการเรียนรู้

1.3 ดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการของสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และคณะกรรมการอื่น ๆ ตามความจำเป็น เช่น แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการของสถานศึกษา แต่งตั้งอนุกรรมการระดับกลุ่มสาระการเรียนรู้รวมทั้งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

1.4 จัดทำระบบสารสนเทศของสถานศึกษา เช่น รวบรวมข้อมูลด้านบุคลากร งบประมาณ อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียน ชุมชน ท้องถิ่น นำข้อมูลต่าง ๆ มาจัดทำให้เป็นระบบ

1.5 จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา เช่น กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสนองนโยบาย กฎและระเบียบต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นแผนแม่บทในการดำเนินงานการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในช่วงระยะเวลาที่กำหนด โดยกำหนดเป็นแผนพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง

1.6 เผยแพร่ประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้กับผู้ปกครอง นักเรียน หน่วยงาน องค์กร ในชุมชน ทุกฝ่ายได้รับทราบและขอความร่วมมือ เช่น จัดให้มีการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งผู้บริหารและคณะครูออกไปเยี่ยมพบปะประชาชน

2. การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษามีแนวทางการดำเนินงานดังนี้

2.1 ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

2.2 กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

วิสัยทัศน์ เป็นเจตนารมณ์ อุดมการณ์ หลักการ ความเชื่อ อนาคตที่พึงประสงค์ เป็นการคิดไปข้างหน้า มีเอกลักษณ์ สามารถสร้างศรัทธา และจุดประกายความคิดในสถานการณ์พัฒนาสูงสุด

ภารกิจ แสดงวิธีการดำเนินการของสถานศึกษาเพื่อบรรลุวิสัยทัศน์ และนำไปสู่การวางแผนปฏิบัติต่อไป

เป้าหมาย กำหนดเป็นความคาดหวังด้านคุณภาพที่เกิดกับผู้เรียนซึ่งสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ กำหนดเป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ซึ่งสถานศึกษาสามารถกำหนดได้ตามความต้องการของชุมชน และความจำเป็นเพิ่มจากที่กำหนดไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ

2.3 การกำหนดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาแต่ละช่วงชั้นและสัดส่วน เวลาเรียน โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วย

- สาระการเรียนรู้พื้นฐาน 8 กลุ่มสาระ และสาระเพิ่มเติมตามความถนัด ความสนใจ ความต้องการของผู้เรียน และท้องถิ่น
- กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
- เวลาแต่ละกลุ่มสาระ หน่วยการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนรายปีหรือรายภาค

2.4 การจัดทำสาระของหลักสูตรในการจัดทำสาระของหลักสูตรแต่ละกลุ่มสาระ ดำเนินการดังนี้

2.4.1 กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค โดยวิเคราะห์จาก มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่กำหนดไว้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ มาจัดเป็นผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค ที่ระบุถึงความรู้ ความสามารถของผู้เรียน คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ซึ่งจะเกิดขึ้นหลังจากเรียนรู้ในแต่ละปีหรือภาคนั้น สถานศึกษากำหนดเพิ่มเติมได้ตามความเหมาะสมให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัดและความสนใจ และสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน กำหนดสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค โดยการวิเคราะห์จากผลการเรียนรู้ที่คาดหวังเป็นรายปีหรือรายภาค และให้สอดคล้องกับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น รวมทั้งสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นและชุมชน

2.4.2 กำหนดสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค โดยวิเคราะห์จากผลการเรียนรู้ที่คาดหวังที่กำหนดไว้ โดยให้สอดคล้องกับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น รวมทั้งสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นและชุมชน

2.4.3 กำหนดเวลาเรียนและจำนวนหน่วยกิตสำหรับสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3 ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 กำหนดสาระการเรียนรู้เป็นรายปี และกำหนดจำนวนคาบเวลาให้เหมาะสมและสอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้ในช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 กำหนดสาระการเรียนรู้เป็นรายภาค ใช้เวลาในการจัดการเรียนรู้ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียน เท่ากับ 1 หน่วยกิต

สำหรับสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาจัดทำเพิ่มเติมขึ้น ซึ่งเป็นวิชาเฉพาะของสายอาชีพหรือ โปรแกรมเฉพาะทางอื่น ๆ ใช้เกณฑ์พิจารณา คือ สาระการเรียนรู้ที่ใช้เวลาจัดการเรียนรู้ระหว่าง 40 – 60 ชั่วโมงต่อภาคเรียนมีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิต ทั้งนี้สถานศึกษากำหนดได้ตามความเหมาะสมและใช้หลักเกณฑ์เดียวกัน

2.4.4 จัดทำคำอธิบายรายวิชา โดยการนำเอาผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค สาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค รวมทั้งเวลาและจำนวนหน่วยกิตที่กำหนดมาเขียนเป็นคำอธิบายรายวิชา โดยให้ประกอบด้วย ชื่อรายวิชา จำนวนเวลาหรือจำนวนหน่วยกิต ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และสาระการเรียนรู้ของรายวิชานั้น ๆ และมีแนวทางกำหนดรายละเอียดดังนี้ ชื่อรายวิชาของสาระการเรียนรู้ให้ใช้ชื่อตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ส่วนชื่อรายวิชาที่สถานศึกษาจัดทำเพิ่มเติมสามารถกำหนดได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ต้องสื่อความหมายได้ชัดเจน มีความสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในรายวิชานั้น ๆ

2.4.5 จัดทำหน่วยการเรียนรู้โดยการนำเอาสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาคที่กำหนดไว้ไปบูรณาการจัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้ย่อย ๆ เพื่อความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ และผู้เรียนได้เรียนรู้ในลักษณะองค์รวม หน่วยการเรียนรู้แต่ละหน่วยประกอบด้วย ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง สาระการเรียนรู้ และจำนวนเวลาสำหรับการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเมื่อเรียนครบทุกหน่วยย่อยแล้ว ผู้เรียนสามารถบรรลุตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคทุกรายวิชาในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้อาจบูรณาการทั้งภายในและระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ หรือเป็นการบูรณาการเฉพาะเรื่องตามลักษณะสาระการเรียนรู้ หรือเป็นการบูรณาการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน โดยพิจารณาจากมาตรฐานการเรียนรู้ที่มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับการจัดการเรียนรู้สำหรับหน่วยการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการปฏิบัติโครงการอย่างน้อย 1 โครงการ

2.4.6 การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ โดยวิเคราะห์จากคำอธิบายรายวิชา รายปีหรือรายภาค แต่ละหน่วยการเรียนรู้ที่จัดทำ กำหนดเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนและผู้สอน

2.4.7 กำหนดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

2.4.8 กำหนดสื่อการเรียนรู้/แหล่งการเรียนรู้

2.4.9 กำหนดการวัดผลและประเมินผล

2.4.10 บริหารจัดการงบประมาณ อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์และบุคลากรให้สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา

3. การวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตรสถานศึกษา

3.1 สร้างบรรยากาศการเรียนรู้

3.2 จัดหาเลือกใช้ ทำ และพัฒนาสื่อ

3.3 จัดกระบวนการเรียนรู้ ผู้บริหารทำความเข้าใจกับครูให้พัฒนาตนเองและวางแผนดำเนินงานร่วมกันในการออกแบบการเรียนรู้

3.4 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ร่วมกันวางแผนให้ครูทุกคนสามารถดำเนินการแนะแนวผู้เรียน ทั้งในด้านการศึกษาต่อ อาชีพและภูมิปัญญาท้องถิ่นอื่นๆให้กับผู้เรียน

3.5 วัดผลและประเมินผล

3.6 แนะนำ

3.7 วิจัยเพื่อพัฒนา

3.8 นิเทศ กำกับ ติดตาม

4. การใช้หลักสูตรสถานศึกษา

ดำเนินการใช้หลักสูตรสถานศึกษาโดยดำเนินการตามรายการข้อ 2 และ 3 ที่สถานศึกษาได้กำหนดไว้

5. การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล

5.1 การนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษาและงานวิชาการภายในสถานศึกษา

5.2 การนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษาและงานวิชาการจากภายนอกสถานศึกษา

6. การสรุปผลการดำเนินงานของสถานศึกษา

สถานศึกษาสรุปผลการดำเนินงานและรายงานผลการดำเนินงานให้หน่วยงานต้นสังกัดและชุมชนทราบ

7. การปรับปรุงพัฒนาการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

7.1 สถานศึกษานำผลการดำเนินงาน รวมทั้งปัญหา ข้อเสนอแนะต่าง ๆ มาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนปรับปรุงและพัฒนาการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

7.2 สถานศึกษาดำเนินการปรับปรุงและพัฒนาการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาและปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

สรุปว่ากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตร เริ่มตั้งแต่การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาในด้านบุคลากร การตั้งคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ ระบบข้อมูลสารสนเทศ แผนพัฒนาคุณภาพ การประชาสัมพันธ์ การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การจัดทำสาระของหลักสูตร การออกแบบการเรียนรู้ กำหนดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กำหนดสื่อการเรียนการสอน / แหล่งการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผล โดยการบริหารจัดการด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ ให้สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา และการนำใช้หลักสูตรไปใช้

การจัดการเรียนการสอน

สุพล วังสินธ์ (2542 : 41) ได้กล่าวถึง การจัดการเรียนรู้ไม่ว่าแบบใด หลักสำคัญคือเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไว้ ดังนี้

1. Construct คือ ให้ผู้เรียนสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง โดยกระบวนการแสวงหาข้อมูลทำความเข้าใจ คิดวิเคราะห์ ตีความ แปลความ สร้างความหมาย วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปข้อความรู้
2. Interaction คือการให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน เรียนรู้จากการแลกเปลี่ยนข้อมูลความคิดและประสบการณ์แก่กันและกัน
3. Participation คือการให้ผู้เรียน ได้มีบทบาท มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ให้มากที่สุด
4. Process/Product คือการให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันโดยนำกระบวนการเรียนรู้จากกลุ่มสาระการเรียนรู้มาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน

กรมวิชาการ (2545 : 34-35) กล่าวว่า การเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ มีกระบวนการและวิธีการที่หลากหลายผู้สอนต้องคำนึงถึงพัฒนาการทางด้านร่างกายและสติปัญญา วิธีการเรียนรู้ ความสนใจ และความสามารถของผู้เรียนเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น ควรใช้รูปแบบ วิธีการ ที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้จากธรรมชาติ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และการเรียนรู้แบบบูรณาการ การใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ คู่คุณธรรม ทั้งนี้ต้องพยายามนำกระบวนการจัดการ กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ไปสอดแทรกในกระบวนการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ในลักษณะองค์รวม การบูรณาการ เป็นการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกัน ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยนำกระบวนการเรียนรู้จากกลุ่มสาระเดียวกันหรือต่างกลุ่มสาระการเรียนรู้มาบูรณาการในการจัดการเรียนรู้แนวการจัดการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้นมีดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 การจัดการเรียนรู้ต้องสนองต่อความสนใจของผู้เรียน โดยคำนึงถึงหลักจิตวิทยาพัฒนาการ และจิตวิทยาการเรียนรู้ ในแต่ละคาบเวลาเรียนไม่ควรใช้เวลานานเกินความสนใจของผู้เรียน สถานศึกษาต้องจัดการเรียนรู้ให้ครบทุกกลุ่มสาระ ในลักษณะบูรณาการที่มีภาษาไทย และคณิตศาสตร์เป็นหลัก เน้นการเรียนรู้ตามสภาพจริง

มีความสุขสนุกสนาน ได้ปฏิบัติจริง เพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ ทักษะพื้นฐานการติดต่อสื่อสารในการคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์และพัฒนาทักษะนิสัยและสุนทรียภาพ

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 การจัดการเรียนรู้คล้ายกับช่วงชั้นที่ 1 แต่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนในสิ่งที่ตนสนใจ มุ่งเน้นทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม การสอนแบบบูรณาการ โครงการ การใช้หัวเรื่องในการจัดการเรียนการสอน เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการคิด การค้นคว้า แสวงหาความรู้ สร้างความรู้ด้วยตนเอง สามารถสร้างสรรค์ผลงานแล้วนำไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มีหลักการ ทฤษฎีที่ยาก ซับซ้อน อาจจัดแยกเฉพาะ และควรเน้นการจัดการเรียนรู้แบบโครงการมากขึ้น เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิดความคิด ความเข้าใจ และรู้จักตนเองในด้านความสามารถ ความถนัด เพื่อเตรียมตัวเข้าสู่อาชีพ สถานศึกษาต้องจัดบรรยากาศการเรียนรู้ให้เหมาะสม

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 การจัดการเรียนรู้เริ่มเน้นเข้าสู่เฉพาะทางมากขึ้น มุ่งเน้นความสามารถ ความคิดระดับสูง ความถนัด และความต้องการของผู้เรียน ทั้งในด้านอาชีพ การศึกษาเฉพาะทางตลอดจนการศึกษาต่อ

คำริ บุญชู (2546 : 19-21) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังนี้

1. จัดเนื้อหา สาระ และกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

2. ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา กระบวนการคิดเช่น ฝึกคิดอย่างเสรี คิดวิเคราะห์หาความเชื่อมโยง คิดริเริ่มสร้างสรรค์ คิดสร้างทางเลือกคิดตัดสินใจ และคิดแก้ปัญหาได้การจัดการ เช่น การวางแผน การทำโครงการ การบันทึกผล การประมวลผล การประเมินผล การประสานและความร่วมมือ ปฏิบัติการ การสรุปผล การรายงานผล การปรับปรุงแก้ไข การเผชิญสถานการณ์ การรับรู้สถานการณ์ การวิเคราะห์สถานการณ์ การควบคุมอารมณ์ของตน การควบคุมสถานการณ์โดยใช้ข้อมูลเหตุผล และความรู้มาประกอบการคิดและตัดสินใจการเผชิญและแก้ไขสถานการณ์ได้อย่างรู้เท่าทัน การประยุกต์ความรู้ไปจัดทำแผนผังความคิดทำเป็นโครงการ นำไปจัดนิทรรศการหรือนำไปแก้ไข ปัญหาในชีวิตประจำวัน

3. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

4. จัดการเรียนรู้โดยผสมผสานสาระความรู้ต่างๆอย่างได้สัดส่วน สมดุลกัน ปลูกฝัง คุณธรรมค่านิยมอันดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์

5. ให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนและมีความรอบรู้ และใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกัน จากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ

6. การจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับ บิดา มารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

สรุปได้ว่าการจัดการเรียนการสอนต้องคำนึงถึงผู้เรียน ต้องมีการวิเคราะห์ผู้เรียน ต้องใช้วิธีการสอนที่หลากหลายคือเน้นการเรียนการสอนตามสภาพจริง เรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน เรียนรู้จากธรรมชาติ เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เรียนรู้แบบบูรณาการ การใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ เรียนรู้คุณธรรม และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

สื่อการเรียนการสอน

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2524 : 276-277) กล่าวว่า สื่อการเรียนหมายถึง วัสดุอุปกรณ์และวิธีการที่ใช้เป็นสื่อกลางให้ผู้สอนสามารถส่งหรือถ่ายทอดข้อสนเทศ หลักการและความคิดไปยังผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากความหมายดังกล่าว ได้แบ่งสื่อออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. วัสดุ หมายถึง สิ่งสิ้นเปลืองต่าง ๆ ที่มีการผูกพัน เช่น ซอล์ด ฟิล์ม ภาพถ่าย สไลด์ รูปภาพ แผนภูมิ แผนที่ เป็นต้น
2. อุปกรณ์ หมายถึง เครื่องมือที่มีความคงทนถาวร เช่น กระดานดำ กล้องถ่ายรูป เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องรับโทรทัศน์ เครื่องขยายเสียง เครื่องเล่นวีดีโอ เป็นต้น
3. กระบวนการและวิธีการ หมายถึง การจัดระบบ การสาธิต การทดลอง กิจกรรมต่าง ๆ เป็นต้น

สมบูรณ์ สงวนญาติ (2534 : 43-44,48-49) กล่าวว่าสื่อการเรียนหมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ผู้สอนและผู้เรียน นำมาใช้ในการเรียนการสอน เพื่อช่วยให้กระบวนการเรียนรู้ดำเนินไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ วัสดุสิ่งของที่มีอยู่ในธรรมชาติหรือมนุษย์สร้างขึ้นและกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ จากความหมายดังกล่าว ได้แบ่งสื่อออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. สื่อประเภทโสต – ทักษะวัสดุ มี 6 จำพวก คือ รูปภาพ วัสดุลายเส้น วัสดุสามมิติ วัสดุประกอบแผ่นป้าย วัสดุสิ่งพิมพ์ วัสดุประกอบการทดลอง
2. สื่อประเภทโสต – ทักษะอุปกรณ์ มี 2 จำพวก คือ เครื่องฉายและเครื่องเสียงต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วยตัวเครื่อง (Hardware) และวัสดุที่ใช้กับเครื่อง (Software) และสื่อจำพวกเครื่องมือต่าง ๆ
3. สื่อประเภทเทคนิค มี 2 จำพวก คือ กิจกรรมต่าง ๆ และสื่อจำพวกบทเรียน โปรแกรม บทเรียนสำเร็จรูป เครื่องช่วยสอน ชุดการสอน เป็นต้น

กรมวิชาการ (2545 : 35 – 36) กล่าวว่า การจัดการศึกษา ตามหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐานและหลักสูตรสถานศึกษา ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ และเรียนรู้ได้จากสื่อการเรียนรู้ และแหล่งการเรียนรู้ทุกประเภท รวมทั้งจาก เครือข่ายการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ชุมชน และแหล่งอื่น ๆ เน้นสื่อที่ผู้เรียนและผู้สอน ใช้ศึกษา ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียน ผู้สอนสามารถจัดทำและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ขึ้นเอง หรือนำสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวและในระบบสารสนเทศมาใช้เป็นการเรียนรู้ โดยใช้วิจารณญาณในการเลือกใช้สื่อ และแหล่งเรียนรู้ โดยเฉพาะหนังสือเรียน ควรมีเนื้อหาสาระครอบคลุมตลอดช่วงชั้น สื่อสิ่งพิมพ์ควรจัดให้มีเพียงพอ ลักษณะของสื่อการเรียนรู้ที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ควรมีความหลากหลายทั้งสื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และสื่ออื่นๆ ซึ่งช่วยเสริมให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีคุณค่า น่าสนใจ ชวนคิด ชวนติดตาม เข้าใจง่าย และรวดเร็วขึ้น รวมทั้งกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง ลึกซึ้งและต่อเนื่องตลอดเวลา เพื่อให้การใช้สื่อเป็นไปตามแนวทางการจัดการเรียนรู้ และพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง สถานศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้มีหน้าที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรดำเนินการดังนี้

1. จัดทำและจัดหาสื่อที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้เป็นการเรียนรู้
2. ศึกษา ค้นคว้า วิจัย เพื่อพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน
3. จัดทำและจัดหาสื่อการเรียนรู้ สำหรับศึกษาค้นคว้าของผู้เรียน และสำหรับเสริมความรู้ของผู้สอน
4. ศึกษาวิธีการเลือกและการใช้สื่ออย่างมีประสิทธิภาพเหมาะสมหลากหลาย และสอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ ธรรมชาติของสาระการเรียนรู้และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน
5. ศึกษาวิเคราะห์และประเมินมาตรฐานสื่อการเรียนรู้ที่จัดทำขึ้นเอง และเลือกนำมาใช้ประกอบการเรียนรู้ โดยมีการวิเคราะห์และประเมินสื่อการเรียนรู้ที่ใช้อยู่กันอย่างสม่ำเสมอ
6. จัดหาหรือจัดให้มีแหล่งเรียนรู้ ศูนย์สื่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษา และในชุมชน เพื่อการศึกษาค้นคว้าแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ และพัฒนาสื่อการเรียนรู้
7. จัดให้มีเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ระหว่างสถานศึกษา ท้องถิ่น ชุมชนและสังคมอื่น
8. จัดให้มีการกำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานเกี่ยวกับสื่อ การใช้สื่อการเรียนรู้เป็นระยะ ๆ

บุญเลี้ยง ทุ่มทอง (2546 : 31-32) ได้กล่าวถึง บรรยากาศที่ส่งเสริมกระบวนการคิดสร้างสรรค์ คือ

1. บรรยากาศด้านกายภาพ (Physical Climate) จัดบริเวณให้ร่มรื่น เช่น การจัดให้มีต้นไม้หรือสัตว์เลื้อยคลานชนิดเพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสได้สังเกตธรรมชาติที่เป็นจริง การมีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายไม่ว่าเป็นป้ายนิเทศ ห้องส่งเสริมวิชาการ ห้องสมุด ห้องอินเทอร์เน็ต ห้องภูมิปัญญาท้องถิ่นอาคารสถานที่ในโรงเรียน การรักษาความสะอาดในห้องเรียน การจัดนิทรรศการตามป้ายนิเทศของแต่ละห้อง โดยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสจัดป้ายเองด้วย

2. บรรยากาศด้านสมอง (Mental Climate) เป็นบรรยากาศที่ครูต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้แสดงออกโดยการให้ได้คิดให้มากที่สุดตามระดับของสติปัญญา และวัยของผู้เรียน สร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้ค้นหา ข้อเท็จจริง (Fact – Finding) ให้ค้นพบปัญหาด้วยตนเอง (Problem - Finding) ได้ค้นพบแนวคิด (Idea Finding) ได้ค้นหาคำตอบ (Salution -Finding) และได้ตรวจสอบคำตอบ (Acceptance -Finding) โดยครูผู้สอนเป็นผู้ช่วยและเสนอแนวทางเหล่านั้นจนเป็นปกติวิสัยการเรียนรู้

3. บรรยากาศด้านอารมณ์ (Emotional Climate) ถือเป็นบรรยากาศที่สำคัญที่สุดควรดำเนินการดังนี้ ให้ความสำคัญและสนับสนุนผลงานของผู้เรียน ควรหลีกเลี่ยงให้เด็กแข่งขันกัน เพราะจะทำให้คิดแบบยึดหยุ่น (Fleibility) ไม่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนในชั้นเรียนและความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียนเป็นกันเอง เน้นการเรียนที่เกิดจากความสำเร็จของผู้เรียนเอง เน้นการมีส่วนร่วมระหว่างกันในห้องเรียน ให้ผู้เรียนเห็นความก้าวหน้าของตนเองในการเรียนรู้เป็นระยะสนใจในปัญหาผู้เรียนที่เกิดขึ้นและร่วมกันแก้ปัญหา ติดตามเอาใจใส่ ส่งเสริมการบูรณาการความรู้ในสาระวิชาต่างๆในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ในการประเมินควรหลีกเลี่ยงการประเมินที่ซ้ำซากไม่ยืดหยุ่น ประเมินแต่ฝ่ายเดียว ควรให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการออกแบบประเมินและร่วมตัดสินใจ

ชูศักดิ์วิชญ์ แสงปัญญา (2546 : 42-46) ได้กล่าวว่า ห้องสมุดเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา แหล่งเรียนรู้ไม่จำกัดอยู่ที่ เฉพาะหนังสือแบบเรียน และคำสอนของครูในชั้นเท่านั้น ครูและนักเรียนต้องร่วมกันวางแผนการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีโอกาสได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตในครอบครัว ชุมชนและท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้ที่เป็นหัวใจของโรงเรียน คือห้องสมุดเพราะห้องสมุด เป็นศูนย์กลางของข้อมูลการเรียนการสอน การศึกษาค้นคว้า เป็นศูนย์กลางแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าสื่อเป็นองค์ประกอบสำคัญในการจัดกระบวนการเรียนการสอน สื่อการเรียนรู้ ได้แก่ วัสดุอุปกรณ์ เอกสารหลักสูตร หนังสือเรียน หนังสืออ้างอิง สำหรับศึกษาค้นคว้า สื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างองค์ความรู้ให้แก่ผู้เรียน ตลอดจนห้องเรียน อาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน เป็นต้น

การวัดผลและประเมินผล

การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ เป็นกระบวนการที่ให้ผู้สอนใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียน เพราะจะช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการความก้าวหน้าและความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน รวมทั้งข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้ อย่างเต็มศักยภาพ สถานศึกษาเป็นผู้จัดทำหลักเกณฑ์ และแนวปฏิบัติ การวัดและประเมินผล การเรียนรู้ของสถานศึกษา เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกันและเป็นไปในมาตรฐานเดียวกัน การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของสถานศึกษา เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกันและเป็นไปในมาตรฐานเดียวกัน มีนักการศึกษาได้กล่าวถึงเรื่องการวัดผลและประเมินผลไว้หลายท่านดังนี้

ชาวล แพร์ดกุล (2518 : 140) กล่าวว่า การวัดผลหมายถึง ขบวนการใด ๆ ที่จะได้มาซึ่งปริมาณจำนวนหนึ่ง อันมีความหมายแทนขนาด สมรรถภาพ นามธรรม ที่นักเรียนผู้นั้นมีอยู่ในตนเอง

กัญญา ลินทรตันศิริกุล (2524 : 5) กล่าวว่า การวัดผลหมายถึง กระบวนการเพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งตัวเลขหรือสัญลักษณ์ที่มีความหมายแทนคุณภาพหรือคุณลักษณะของสิ่งที่จะวัด โดยใช้เครื่องมือที่มีประสิทธิภาพอย่างมีกฎเกณฑ์

กานดา พุทธลาภทวี (2526 : 13) กล่าวว่า การวัดผลหมายถึง การกำหนดตัวเลขหรือสัญลักษณ์ให้เข้ากับสิ่งของหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ตามกฎเกณฑ์โดยมีการกำหนดปริมาณของสิ่งของที่ต้องกระทำ

จันทน์ พลายเยี่ยมแห (2531 : 5) กล่าวว่า การประเมินผลหมายถึง กระบวนการในการตัดสินใจ หรือวินิจฉัยเพื่อตีราคา หรือสรุปคุณลักษณะของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือพฤติกรรมของคนใดคนหนึ่งอย่างมีหลักเกณฑ์โดยอาศัยข้อมูลหรือรายละเอียดจากการสังเกต การตรวจผลงาน การสัมภาษณ์หรือการทดสอบประกอบการพิจารณา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536 : 37) สรุปการวัดผลและประเมินผลดังนี้

1. เพื่อตรวจสอบความรู้พื้นฐานและทักษะเบื้องต้นในการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน ถ้านักเรียนมีความรู้พื้นฐาน ความรู้เบื้องต้นในสิ่งที่จะเรียน หรือกิจกรรมที่จะปฏิบัติอย่างเพียงพอหน้าที่ของครูผู้สอนคือ ต้องตรวจสอบความรู้พื้นฐานของนักเรียน ถ้านักเรียนมีพื้นฐานไม่เพียงพอในการเรียนเรื่องใหม่ ครูผู้สอนจะต้องสอนซ่อมเสริมความรู้พื้นฐานนั้น ๆ ให้แก่เด็กก่อนที่จะสอนวิชานั้นจนเพียงพอ

2. เพื่อตรวจสอบการผ่านจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื่องจากจุดประสงค์การเรียนรู้เน้นการพัฒนาสมรรถภาพและความสามารถของผู้เรียนที่เกิดการเรียนรู้ หรือเข้าร่วมกิจกรรมโดยตรง

จึงไม่สามารถสรุปหรือตัดสินผลการเรียนตามจุดประสงค์ได้ทันที ในการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรม ครูผู้สอนจะต้องประเมินว่า ผู้เรียนแต่ละคนบรรลุจุดประสงค์ใดบ้าง แล้วบันทึกผลการประเมิน สะสมไว้ ถ้านักเรียนไม่ผ่านจุดประสงค์ใด ครูผู้สอนก็จะสอนซ่อมเสริมทันทีเป็นรายกิจกรรม ต่อมาเมื่อครูเปลี่ยนไปจัดกิจกรรมใหม่ก็ดำเนินการเช่นเดิมอีก ทำเช่นนี้ตลอดภาคเรียน ในการตรวจสอบการผ่านจุดประสงค์การเรียนรู้พื้นฐาน ครูผู้สอนจะใช้วิธีการและเครื่องมือหลายวิธี เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ สอนปากเปล่า ตรวจสอบแบบฝึกหัด ตรวจสอบผลงานและวัดด้วยแบบทดสอบ เป็นต้น และเมื่อสิ้นภาคเรียนให้นำบันทึกผลการประเมินที่สะสมไว้มาสรุป ให้ระดับคุณภาพที่ละจุดประสงค์ โดยกำหนดคุณภาพเป็น 3 ระดับ คือ

- 2 หมายถึง ระดับคุณภาพอยู่ในเกณฑ์ดีหรือดีมาก
- 1 หมายถึง ระดับคุณภาพอยู่ในเกณฑ์พอใช้
- 0 หมายถึง ระดับคุณภาพอยู่ในเกณฑ์ต้องแก้ไข

การกำหนดเกณฑ์ระดับคุณภาพ ให้อยู่ในในดุลยพินิจของโรงเรียนที่จะพิจารณา กำหนดเอง โดยพิจารณาว่าตลอดภาคเรียนแต่ละจุดประสงค์มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน กี่ครั้ง แล้วนำเอาจำนวนกิจกรรมนั้นมาพิจารณาว่า ผู้เรียนต้องผ่านกิจกรรมเป็นจำนวนเท่าไร จึงจะได้ระดับคุณภาพเป็น 2, 1 หรือ 0

บุญชม ศรีสะอาด (2537 : 38-39 อ้างอิงมาจาก รัชณี ตะเกาพงศ์ 2539 : 38-39) ได้กล่าวถึง การประเมินผลโดยใช้ Portfolio ว่า เป็นการประเมินในแนวใหม่ ครู – อาจารย์ นักเรียน นักการศึกษา ซึ่งคุ้นเคยกับวิธีการเดิม ซึ่งส่วนใหญ่ใช้แบบทดสอบเป็นเครื่องมือสำคัญ ควรต้องเปิดใจทำความเข้าใจและพิจารณาถึงข้อดีของการประเมินแบบนี้ ซึ่งเมื่อนำไปใช้อย่างเหมาะสมจะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนเป็นอย่างมาก

แนวความคิดและความหมายของการประเมินโดย Portfolio

การประเมินโดยใช้ Portfolio มีแนวคิดเช่นเดียวกับการสะสมสิ่งต่าง ๆ เช่น การสะสมแสตมป์ ธนบัตร เหรียญ เป็นต้น ซึ่งผู้สะสมจะต้องจัดรวบรวมไว้ในที่เก็บ เช่น สมุดสะสมแสตมป์ สมุดสะสมธนบัตร สมุดสะสมเหรียญ เป็นต้น ผู้สะสมสามารถนำมาให้คนอื่น ๆ ชมและอธิบายได้ หรือในระดับวิชาชีพต่าง ๆ เช่น ทางด้านศิลปกรรม ภาพสิ่งโฆษณา จะมีการรวบรวมตัวอย่างผลงานที่เด่นมาจัดแสดงเผยแพร่ หรือจัดใส่แฟ้มนำเสนอต่อลูกค้า เป็นต้น การประเมินโดยใช้ Portfolio ผู้เรียนแต่ละคนจะรวบรวมผลงานของตน ประกอบด้วย

1. ผลการสอบย่อย กรณีที่มีการสอบย่อยระหว่างเรียน ซึ่งอาจเป็นข้อสอบแบบที่มีการตรวจให้คะแนนและส่งคืน ผู้เรียนนำมารวบรวมไว้
2. การบ้าน โดยเฉพาะการบ้านที่เป็นงานที่ต้องใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ หรือใช้กระบวนการที่แตกต่างไปจากปกติ

3. โครงการ (Projects) สำหรับกรณีที่ทำให้ผู้เรียนทำโครงการต่าง ๆ อาจเป็นโครงการขนาดใหญ่ หรือขนาดเล็ก อาจทำคนเดียวหรือทำเป็นทีมก็ได้

4. ผลงานต่าง ๆ ซึ่งเป็นผลงานภาคปฏิบัติในวิชาที่เรียน เช่น ภาพวาด โคลงกลอน เรื่องสั้น เป็นต้น กรณีที่มีขนาดโตอาจใช้การถ่ายภาพ เช่น ภาพถ่ายของภาพวาดที่มีขนาดใหญ่ ภาพถ่ายของแปลงผักที่ปลูกไว้

5. รายงาน ในกรณีที่มอบหมายให้ผู้เรียนจัดทำรายงานในเรื่องต่าง ๆ ผู้เรียนไปค้นคว้าเสร็จแล้วเขียนหรือพิมพ์รายงานออกมา

6. การเขียนบันทึกรายวัน (Journal) ผู้เรียนทำบันทึกรายวัน ซึ่งอาจเป็นในห้องเรียน หรือนอกห้องเรียน สารที่เขียนอาจเป็นการสรุปเนื้อหาที่เรียน การแก้ปัญหาหรือการทำโจทย์ ปัญหา ความรู้เกี่ยวกับชั้นเรียน คำถามต่าง ๆ หรือคำอธิบาย การประเมินตนเอง เป็นต้น

ข้อดีของการประเมินผลโดยใช้ Portfolio มีข้อดีหลายประการดังนี้

1. ช่วยให้เห็นพัฒนาการของผลงาน เห็นจุดแข็งและจุดอ่อนที่ควรปรับปรุง
2. ผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการคัดสรรผลงาน ประเมินผลงาน
3. ผู้เรียนได้ฝึกประเมินตนเอง
4. ผู้เรียนมีกำลังใจ มีแรงจูงใจ ทำการพัฒนาตนเอง แข่งขันกับตนเอง
5. ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจ
6. เป็นส่วนสำคัญในการส่งเสริมความก้าวหน้าของการเรียนรู้ จึงเป็นส่วนที่เสริมสร้างกิจกรรมการเรียนรู้กับการประเมินผล
7. เป็นการประเมินที่ครอบคลุมและสร้างสรรค์
8. ส่งเสริมให้ผู้เรียนทุกคนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ได้มากขึ้น
9. ครูได้ข้อมูลสะท้อนกลับ ในการประเมินผลการสอนของตน
10. ผู้ปกครองได้เห็นหลักฐานความก้าวหน้าของลูกตน

กรมวิชาการ (2545 : 36-37) กล่าวว่า การวัดผลและประเมินผลระดับชั้นเรียน มีจุดมุ่งหมาย เพื่อดูความก้าวหน้าของผู้เรียนเป็นรายบุคคล ด้านความรู้ ทักษะ พัฒนาการและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เพื่อทราบปัญหาและอุปสรรคในการเรียนของผู้เรียนที่จะเป็นประโยชน์ต่อการแก้ปัญหาและช่วยเหลือผู้เรียน การวัดผลและประเมินผลจึงต้อง ใช้วิธีการที่หลากหลายเน้นการปฏิบัติให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้และสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ควบคู่ไป ในกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยประเมินความประพฤติ พฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และผลงานจากโครงการหรือแฟ้มสะสมงาน ผู้ใช้ผลการประเมินระดับชั้นเรียนที่สำคัญ คือ ตัวผู้เรียน ผู้สอน พ่อแม่ ผู้ปกครอง จำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วิธีการและค้นหาข้อมูลเกณฑ์ต่างๆที่จะทำให้สะท้อนให้เห็นภาพสัมฤทธิ์

ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนจะทราบความก้าวหน้าความสำเร็จของตน ครูผู้สอน จะเข้าใจความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน แต่ละกลุ่มสามารถให้ระดับคะแนนหรือจัดกลุ่มผู้เรียน รวมทั้งประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของตนเองได้ ขณะที่พ่อแม่ ผู้ปกครองจะได้ ทราบระดับความสำเร็จของผู้เรียน การประเมินผลระดับสถานศึกษา เป็นการประเมิน เพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าด้านการเรียนรู้เป็นรายชั้นปีและช่วงชั้นศึกษานำข้อมูลที่ได้นี้ ไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนและคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นไป ตามมาตรฐานการเรียนรู้ รวมทั้งนำผลการประเมินรายช่วงชั้นไปพิจารณาตัดสินการเลื่อนช่วงชั้น กรณีผู้เรียนไม่ผ่านมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระต่าง ๆ สถานศึกษาต้องจัดให้มีการสอนซ่อม เสริมและจัดให้มีการประเมินผลการเรียนรู้ด้วยกัน

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545 : 5) จากกรอบการวัดผลและประเมินผล การเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และหลักการวัดผลและประเมินผล การเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เมื่อนำไปประมวลกับแนวการจัด หลักสูตรสถานศึกษาและกระบวนการจัดการเรียนการสอน มีภารกิจที่เกี่ยวกับการวัดผลประเมินผล ที่จะต้องดำเนินการดังนี้

1. การประเมินผลการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ เป็นการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ในการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม ตามหลักสูตรสถานศึกษาแต่ละช่วงชั้น สถานศึกษาต้องดำเนินการดังนี้

1.1 กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค โดยวิเคราะห์จากมาตรฐาน การเรียนรู้ช่วงชั้น ของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้

1.2 กำหนดเกณฑ์ตัดสินการประเมินการผ่านผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายข้อ

1.3 กำหนดเกณฑ์การประเมินให้ระดับผลการเรียนสาระการเรียนรู้รายปีหรือ รายภาค

1.4 ประเมินผลการเรียนรู้ระหว่างเรียน ซึ่งเป็นการประเมินผลระดับห้องเรียน

1.5 ประเมินตัดสินการเรียนสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค

1.6 ประเมินสรุปผลการเรียนสาระการเรียนรู้ผ่านช่วงชั้น

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545 : 5-8,16-23, 61) การประเมินผลการเรียนรู้ ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม สถานศึกษาควรดำเนินการประเมินผลในลักษณะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. การประเมินผลก่อนเรียน เป็นหน้าที่ของครูผู้สอนแต่ละรายวิชา ทุกกลุ่มสาระ การเรียนรู้ เพื่อหาสารสนเทศเบื้องต้นสำหรับนำไปจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับพื้นฐาน

ของผู้เรียน ตามแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การประเมินผลก่อนเรียน ประกอบด้วย การประเมินดังต่อไปนี้

1.1 การประเมินความพร้อมและพื้นฐานของผู้เรียนมีแนวปฏิบัติดังนี้

1.1.1 วิเคราะห์ความรู้และทักษะที่เป็นพื้นฐานของเรื่องที่จะต้องเรียน

1.1.2 เลือกวิธีการและจัดทำเครื่องมือสำหรับประเมินความรู้ และทักษะพื้นฐานอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

1.1.3 ดำเนินการประเมินความรู้และทักษะพื้นฐานของผู้เรียน

1.1.4 นำผลการประเมินไปดำเนินการปรับปรุงผู้เรียนให้มีความรู้และทักษะพื้นฐานอย่างพอเพียงก่อนดำเนินการสอน

1.1.5 จัดการเรียนการสอนในเรื่องที่จัดเตรียมไว้

1.2 การประเมินความรอบรู้ในเรื่องที่จะเรียนก่อนการเรียน เป็นการประเมินในเรื่องที่จะทำการสอน เพื่อตรวจสอบว่าผู้เรียนมีความรู้และทักษะในเรื่องที่จะเรียนมากน้อยเพียงไร เพื่อนำไปเป็นข้อมูลของแต่ละคนว่าเริ่มต้นเรียนเรื่องนั้น ๆ มีความรู้เดิมอยู่เท่าไรจะได้นำไปเปรียบเทียบกับผลการเรียนภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนตามแผนการเรียนรู้แล้ว ซึ่งจะใช้เป็นประโยชน์ในการสนองตอบการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคน แต่ละกลุ่มต่อไป ประโยชน์ที่เกิดขึ้นของการประเมินผลก่อนเรียนคือผู้สอนสามารถนำผลการประเมินไปใช้เป็นข้อมูลในการจัดเตรียมวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนให้สอดคล้องกับความรู้เดิมของผู้เรียน

2. การประเมินระหว่างเรียน เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบพัฒนาการของผู้เรียนว่าบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ครูได้วางไว้หรือไม่เพื่อนำสารสนเทศที่ได้จากการประเมินไปสู่การปรับปรุงแก้ไข ข้อบกพร่องของผู้เรียน และส่งเสริมผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถและเกิดพัฒนาการสูงสุดตามศักยภาพ การประเมินผลระหว่างเรียนมีแนวทางในการปฏิบัติตามขั้นตอน ดังนี้

2.1 วางแผนการเรียนรู้และประเมินผลระหว่างเรียน ผู้สอนจัดทำแผนการเรียนรู้ กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้และแนวทางการประเมินผลให้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

2.2 เลือกวิธีประเมินให้สอดคล้องกับภาระงานหรือกิจกรรมหลักที่กำหนดให้ผู้เรียนปฏิบัติ วิธีการประเมินที่ผู้สอนสามารถเลือกใช้ในการประเมินระหว่างเรียนมีดังนี้

2.2.1 การประเมินด้วยการสื่อสารส่วนบุคคลได้แก่การถามตอบระหว่างทำกิจกรรมการเรียน การพบปะสนทนาพูดคุยกับผู้เรียน การพบปะสนทนาพูดคุยกับผู้เกี่ยวข้องกับผู้เรียน การสอบปากเปล่าเพื่อประเมินความรู้ ความเข้าใจทัศนคติการอ่านบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ ของผู้เรียน การตรวจแบบฝึกหัดและการบ้าน พร้อมให้ข้อมูลป้อนกลับ

2.2.2 การประเมินจากการปฏิบัติ (Performance Assessment) เป็นการประเมินงานหรือกิจกรรมที่ผู้สอนมอบหมายให้ผู้เรียนปฏิบัติ การประเมินการปฏิบัติผู้สอนต้องเตรียมการในสิ่งสำคัญ 2 ประการคือ ภาระงานหรือกิจกรรมที่จะให้ผู้เรียนปฏิบัติ (Tasks) และเกณฑ์การให้คะแนน (Rubrics)

วิธีการประเมินการปฏิบัติจะเป็นไปตามลักษณะงานดังนี้

- 1) ภาระงานหรือกิจกรรมที่ผู้สอนกำหนดให้ผู้เรียนทำเป็นรายบุคคล/กลุ่มจะประเมินวิธีการทำงานตามขั้นตอนและผลงานของผู้เรียน
- 2) ภาระงานหรือกิจกรรมที่ผู้เรียนปฏิบัติเป็นปกติในชีวิตประจำวันจะประเมินด้วยวิธีการสังเกต จดบันทึกเหตุการณ์เกี่ยวกับผู้เรียน
- 3) การสาธิต ได้แก่การให้ผู้เรียนแสดง หรือปฏิบัติกิจกรรมตามที่กำหนด เช่นการใช้เครื่องมือปฏิบัติงานการเล่นดนตรี จะประเมินวิธีการและขั้นตอนในการสาธิตของผู้เรียนด้วยวิธีการสังเกต
- 4) การทำโครงการ ผู้สอนต้องมอบหมายให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติโครงการอย่างน้อย 1 โครงการ ในทุกช่วงชั้น ผู้สอนต้องกำหนดภาระงานในลักษณะของโครงการให้ผู้เรียนปฏิบัติในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง ใน 4 รูปแบบ นี้ คือ โครงการสำรวจ โครงการสิ่งประดิษฐ์ โครงการแก้ปัญหาหรือทดลองศึกษาค้นคว้า โครงการอาชีพ วิธีการประเมินโครงการ ควรประเมิน 3 ระยะ คือ ระยะก่อนทำโครงการ ระยะทำโครงการ ระยะสิ้นสุดการทำโครงการ

การกำหนดให้ผู้เรียนทำโครงการสามารถทำได้ 3 แบบ คือ โครงการรายบุคคล โครงการกลุ่ม และโครงการผสมระหว่างรายบุคคลกับกลุ่ม

2.2.3 การประเมินสภาพจริง (Authentic Assessment) เป็นการประเมินจากการปฏิบัติงานหรือกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยงานหรือกิจกรรมที่มอบหมายให้ผู้เรียนปฏิบัติ จะเป็นงานหรือสถานการณ์ที่เป็นจริง (Real Life) หรือใกล้เคียงกับชีวิตจริง จึงเป็นงานที่มีสถานการณ์ซับซ้อน (Complexity) และเป็นองค์รวม (Holistic) มากกว่างานปฏิบัติในกิจกรรมการเรียนรู้ทั่วไป

2.2.4 การประเมินด้วยแฟ้มสะสมงาน (Portfolio Assessment) เป็นการประเมินที่ช่วยส่งเสริมให้การประเมินตามสภาพจริงมีความสมบูรณ์สะท้อนศักยภาพที่แท้จริงของผู้เรียนมากขึ้น โดยการให้ผู้เรียนได้เก็บรวบรวม (Collect) ผลงานจากการปฏิบัติจริง ทั้งในชั้นเรียน หรือในชีวิตจริงที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตามสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ มาจัดแสดงอย่างเป็นระบบ (Organized) โดยมีจุดประสงค์เพื่อสะท้อนให้เห็น (Reflect) ความพยายาม เจตคติ แรงจูงใจ พัฒนาการ และความสัมฤทธิ์ผล (Achievement) ของการเรียนรู้ของผู้เรียน การวางแผนการดำเนินงาน การประเมินด้วยแฟ้มสะสมงานมีแนวทางในการดำเนินงานดังนี้ กำหนดโครงสร้างของแฟ้มสะสมงานจากวัตถุประสงค์ของแฟ้มสะสมงาน กำหนดวิธีการเก็บรวบรวมผลงานให้สอดคล้อง

กับวัตถุประสงค์ของแผนพัฒนาฯ กำหนดให้วิธีการประเมินงานเพื่อพัฒนาชิ้นงาน ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนางาน โดยการมีส่วนร่วมในการประเมินจากทุกฝ่าย แล้วนำข้อมูลที่สอดคล้องกันไปเป็นสารสนเทศหลักในการให้ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) สำหรับให้ผู้เรียนใช้ในการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง จัดให้มีการนำเสนอผลงานที่ได้สะสมไว้ โดยใช้วิธีการที่เหมาะสม

2.3 กำหนดสัดส่วนการประเมินระหว่างเรียนกับการประเมินผลปลายภาคเรียนหรือปลายปี ควรให้นำน้ำหนักความสำคัญของการประเมินผลระหว่างเรียนในสัดส่วนที่มากกว่าการประเมินผลปลายภาคเรียนหรือปลายปี

2.4 จัดทำเอกสารบันทึกข้อมูลสารสนเทศของผู้เรียน ผู้สอนต้องทำเอกสารบันทึกข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับการประเมินระหว่างเรียนอย่างเป็นระบบชัดเจน

3. การประเมินเพื่อสรุปผลการเรียน เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความสำเร็จของผู้เรียน เมื่อผ่านการเรียนรู้ในช่วงเวลาหนึ่ง หรือสิ้นสุดการเรียนรายวิชาปลายปีปลายภาคประกอบด้วย

3.1 การประเมินผลหลังเรียน ข้อมูลจากการประเมินผลหลังเรียนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้มากมาย ได้แก่ ปรับปรุงแก้ไข ซ่อมผู้เรียนให้บรรลุผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ปรับปรุงแก้ไขวิธีเรียนของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียน การประเมินหลังเรียนถ้าจะให้สอดคล้องกับการประเมินก่อนเรียนเพื่อการเปรียบเทียบพัฒนาการของผู้เรียนสำหรับการวิจัยในชั้นเรียน ควรใช้วิธีการและเครื่องมือประเมินชุดเดียวกันหรือคู่ขนานกัน

3.2 การประเมินผลการเรียนปลายปี ปลายภาค สามารถใช้วิธีการและเครื่องมือการประเมินได้อย่างหลากหลาย ให้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง เนื้อหาสาระ กิจกรรมและช่วงเวลาในการประเมิน

4. การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นการประเมินการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามที่หลักสูตรสถานศึกษากำหนด สถานศึกษาจะต้องดำเนินการดังนี้

4.1 กำหนดการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแต่ละกิจกรรม

4.2 กำหนดเกณฑ์สำหรับตัดสินการผ่านกิจกรรมแต่ละกิจกรรม จำแนกเป็นเกณฑ์สำหรับตัดสินจุดประสงค์ ของกิจกรรมแต่ละประเภท และเกณฑ์สำหรับตัดสินเวลา การเข้าร่วมกิจกรรม

4.3 ประเมินผู้เรียนระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรม

4.4 ประเมินตัดสินการผ่านกิจกรรม ผู้เรียนต้องผ่านจุดประสงค์สำคัญของกิจกรรม และมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมครบตามเกณฑ์ ผู้เรียนที่มีผลการประเมินบกพร่องในเกณฑ์ใดเกณฑ์หนึ่งหรือทั้งสองเกณฑ์ จะเป็นผู้ไม่ผ่านการประเมินผลการร่วมกิจกรรมจะต้องซ่อมข้อบกพร่องให้ผ่านเกณฑ์ก่อนจึงจะได้รับการตัดสินให้ผ่านกิจกรรม

4.5 ประเมินสรุปผลการร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนผ่านช่วงชั้น มีขั้นตอนการปฏิบัติ ดังนี้ กำหนดให้มีผู้รับผิดชอบ ในการรวบรวมเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของ ผู้เรียนทุกคนตลอดช่วงชั้น ผู้รับผิดชอบสรุปและประเมินผลการร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคล ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนดนำเสนอผลการประเมินต่อคณะกรรมการการบริหารหลักสูตรและ วิชาการเพื่อให้ความเห็นชอบ เสนอผู้บริหารสถานศึกษาพิจารณาตัดสินใจและอนุมัติผลการประเมิน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนผ่านช่วงชั้นต่อไป

5. การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมของสถานศึกษากำหนดขึ้น เพื่อแก้ปัญหาหรือสร้างค่านิยม อันดีให้แก่ผู้เรียนตามจุดเน้นของหลักสูตร สถานศึกษาต้องดำเนินการดังนี้

5.1 กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมของ สถานศึกษา

5.2 กำหนดเกณฑ์สำหรับตัดสินการผ่านคุณลักษณะอันพึงประสงค์แต่ละประการ

5.3 กำหนดแนวทางและวิธีการประเมินคุณลักษณะของสถานศึกษา

5.4 ดำเนินการประเมินแสดงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามแนวทางและ วิธีการที่สถานศึกษากำหนด

5.5 ประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์รายปีหรือรายภาค

5.6 ประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ผ่านช่วงชั้น

การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นการประเมินเชิงวินิจฉัย มีแนวทาง ในการดำเนินงานดังนี้ แต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของ สถานศึกษา กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษา กำหนดแนวทางการพัฒนา มี 2 ลักษณะคือ ในห้องเรียนมอบหมายให้ครูผู้สอนดำเนินการพัฒนา นอกห้องเรียน ให้บุคลากร ของสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายร่วมกันพัฒนา ดำเนินการประเมินผู้เรียนรายภาคการประมวลผล การประเมินรายภาค การแจ้งผลและซ่อมเสริม การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ผ่านช่วงชั้น ควรจะสรุปผลการประเมินในภาคเรียนสุดท้าย และแนวโน้มนำการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ แต่ละประการจากผลการประเมินในแต่ละภาคเรียนที่ได้บันทึกไว้ ผู้เรียนที่ไม่ผ่านการประเมิน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ประการใดประการหนึ่งจะต้องเข้ารับการอบรมและปฏิบัติกิจกรรม คุณความดีสอดแทรกตามที่คณะกรรมการมอบหมายจนครบถ้วนก่อนจึงจะได้รับอนุมัติให้ผ่านช่วงชั้น

6. การประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียนเป็นการประเมินความสามารถในการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนของผู้เรียนตามจุดเน้นของหลักสูตร สถานศึกษาต้องดำเนินการดังนี้

6.1 กำหนดมาตรฐานการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียนสำหรับหลักสูตรของ สถานศึกษาแต่ละช่วงชั้น

6.2 กำหนดเกณฑ์สำหรับตัดสินผลการประเมินมาตรฐานการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียนแต่ละประการ

6.3 กำหนดแนวทางและวิธีการประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียน

6.4 ประเมินความสามารถการอ่าน คิดวิเคราะห์ ตามแนวทางและวิธีการที่สถานศึกษากำหนด

6.5 ประเมินความสามารถการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนรายปีหรือรายภาค มีแนวทางในการดำเนินการดังนี้

ผู้มีหน้าที่ประเมิน ตรวจสอบหรือประเมินผู้เรียนในความรับผิดชอบ ตามวิธีการและเครื่องมือที่คณะกรรมการกำหนดเพื่อให้ได้ข้อมูลความสามารถผู้เรียนด้านการอ่าน การคิดวิเคราะห์ และเขียนอย่างเหมาะสม ครอบคลุมตามศักยภาพที่แท้จริงของผู้เรียน รายงานคณะกรรมการดำเนินการประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน ผู้มีหน้าที่ประเมินสามารถที่จะสรุปผลการประเมินกลางปีหรือเมื่อสิ้นภาคเรียนแรก เพื่อแจ้งให้ผู้เรียนทราบสถานภาพของตนและทำการปรับปรุงแก้ไขตนเองได้ คณะกรรมการดำเนินการประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน สรุปผลการประเมินเมื่อสิ้นสุดปีการศึกษา ตัดสินผลการประเมินการเรียนรู้ที่คาดหวังแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด แจ้งผลการประเมินให้ผู้เรียนและผู้ปกครองทราบ ดำเนินการซ่อมเสริม ปรับปรุง แก้ไขผู้เรียนในส่วนที่ไม่ผ่านการประเมิน

6.6 ประเมินตัดสินความสามารถการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียนผ่านช่วงชั้นมีแนวทางดำเนินการดังนี้ ผู้มีหน้าที่ประเมิน ทำหน้าที่ตรวจสอบหรือประเมินผู้เรียนตามวิธีการและเครื่องมือที่กำหนด รายงานคณะกรรมการดำเนินการประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน คณะกรรมการดำเนินการประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน พิจารณาตัดสินการผ่านมาตรฐานตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด ดำเนินการซ่อมเสริม ปรับปรุงแก้ไข ผู้เรียนที่ไม่ผ่านการประเมินแล้วประเมินใหม่ จัดส่งผลการประเมินนำเสนอคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและวิชาการของสถานศึกษา ให้ความเห็นชอบเพื่อนำเสนอให้ผู้บริหารสถานศึกษาอนุมัติผลการตัดสินการผ่าน ช่วงชั้นต่อไป

ขั้นตอนดำเนินการในการประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน มีดังนี้

1. คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและวิชาการของสถานศึกษากำหนดเกณฑ์และแนวทางประเมิน

1.1 กำหนดมาตรฐานการอ่าน การคิดวิเคราะห์ และเขียนพร้อมทั้งตัวชี้วัดความสามารถ

1.2 กำหนดแนวทางและวิธีการประเมินที่เหมาะสม เช่น ความสามารถจริงของผู้เรียนในการปฏิบัติกิจกรรมทางการเรียนในรายวิชาต่างๆในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียน โดยการสังเกตของผู้สอน การมอบหมายให้ผู้เรียนไปศึกษาค้นคว้า แล้วเขียน

เป็นรายงาน ผลงานเชิงประจักษ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับการอ่าน การคิดวิเคราะห์ และเขียนที่รวบรวมและนำเสนอในรูปแบบของแฟ้มสะสมงาน การทดสอบ โดยใช้แบบทดสอบแบบเขียนตอบหรือการให้ผู้เรียนเขียนความเรียง วิธีการอื่น ๆ ที่เห็นว่าเหมาะสม

1.3 เกณฑ์การตัดสินคุณภาพการอ่าน การคิดวิเคราะห์ และการเขียนตามความเหมาะสม

1.4 แนวทางการซ่อมเสริมปรับปรุงผู้เรียนที่ยังไม่ได้คุณภาพตามมาตรฐานขั้นต่ำของสถานศึกษา

2. ประกาศแนวทาง และวิธีการประเมิน ให้ผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบอย่างสม่ำเสมอและชี้แจงให้เกิดความเข้าใจ

3. สถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินการอ่าน การคิดวิเคราะห์ และเขียน เพื่อทำหน้าที่ในการจัดทำเครื่องมือประเมิน สรุปรวบรวมข้อมูลและตัดสินผลการประเมิน

4. กรรมการดำเนินการประเมินและนำเสนอผลการประเมินต่อคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและวิชาการของสถานศึกษา เพื่อให้ความเห็นชอบและเสนอผู้บริหารอนุมัติผลต่อไป

5. การประเมินตัดสินผลการเรียนผ่านช่วงชั้น จบการศึกษาภาคบังคับ หรือ จบหลักสูตร เป็นการประเมินตัดสินผลการเรียนให้ผู้เรียนที่มีคุณสมบัติครบถ้วนตามเกณฑ์ให้เป็นผู้ผ่านช่วงชั้น (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 หรือปีที่ 6) จบการศึกษาภาคบังคับ(ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3) และจบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6)

การกำหนดรูปแบบ วิธีการ เกณฑ์การตัดสิน เอกสารหลักฐานการศึกษา เกณฑ์การผ่านช่วงชั้นและการจบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานการจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งใช้เวลาประมาณ 12 ปี ผู้เรียนสามารถจบการศึกษาได้ 2 ช่วง คือจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ถือว่าจบการศึกษาภาคบังคับ และจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ถือว่าจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน เกณฑ์การผ่านการศึกษาแต่ละช่วงชั้น มีดังนี้

- เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระ และได้รับการตัดสินผลการเรียนให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

- ผ่านการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่สถานศึกษากำหนด

- ผ่านการประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์ และเขียน ตามเกณฑ์ที่

สถานศึกษากำหนด

- เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และผ่านเกณฑ์การประเมินตามเกณฑ์ที่

สถานศึกษากำหนด

6. การจัดทำเอกสารหลักฐานทางการศึกษา เป็นการจัดทำเอกสารหลักฐานเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลของสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้อง และเป็นเอกสารหลักฐานแสดง

วุฒิทางการศึกษาของผู้เรียน เอกสารประเมินผลตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ใช้รหัสว่า “ปพ” แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

6.1 เอกสารหลักฐานการศึกษาควบคุมและบังคับแบบ มีดังนี้

- ระเบียบแสดงผลการเรียน (Transcript) (ปพ.1)
- หลักฐานแสดงวุฒิ (ประกาศนียบัตร) (ปพ.2)
- แบบรายงานผู้สำเร็จการศึกษา (ปพ.3)

6.2 เอกสารหลักฐานการศึกษาที่สถานศึกษาดำเนินการเอง มีดังนี้

- แบบแสดงผลการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (ปพ.4)
- เอกสารบันทึกผลการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน (ปพ.5)
- เอกสารรายงานผลการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนรายบุคคล (ปพ.6)
- ใบรับรองผลการเรียน (ปพ.7)
- เอกสารระเบียบสะสม (ปพ.8)
- สมุดบันทึกผลการเรียนรู้ (ปพ.9)

7. การจัดการซ่อมเสริมผลการเรียน เป็นการจัดแนวทางการปรับปรุงแก้ไข ผู้เรียนที่มีข้อบกพร่องในการเรียนด้านต่าง ๆ ให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาการตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรเพื่อความสำเร็จในการเรียนตามหลักสูตรสถานศึกษา

8. การกำกับ ติดตามและประเมินผล การประเมินผลการเรียน เป็นการวางระบบและแผนงานการตรวจสอบการดำเนินการประเมินผลการเรียนของผู้มีหน้าที่รับผิดชอบฝ่ายต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นได้ทันเหตุการณ์

9. การรายงานผลการประเมินผลการเรียน เป็นการรายงานผลการดำเนินงานประเมินผลการเรียนรู้ระดับต่าง ๆ ให้ผู้เรียน ผู้สอน ผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ได้รับทราบความก้าวหน้าและผลการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อให้ทุกฝ่ายใช้เป็นข้อมูลร่วมกันในการเรียนของผู้เรียน การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้สอนและการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลตามเป้าหมายที่วางไว้

10. การจัดทำหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติการประเมินผลของสถานศึกษา เป็นการกำหนดหลักเกณฑ์ และแนวปฏิบัติในการดำเนินการประเมินผลการเรียนและภารกิจต่าง ๆ ของสถานศึกษาเพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายรับรู้และถือปฏิบัติเป็นแนวเดียวกัน ให้การประเมินผลการเรียนของสถานศึกษามีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ถูกต้อง ยุติธรรมและมีผลการดำเนินงาน

ที่น่าเชื่อถือเป็นที่ยอมรับทั้งด้านสังคมและกฎหมายจากทุกฝ่าย ซึ่งสถานศึกษาจัดทำเป็นระเบียบของสถานศึกษาได้

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การวัดผลและประเมินผล เป็นกระบวนการที่ผู้สอนประเมินความก้าวหน้าผู้เรียนและใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียนนำผลที่ได้จากการวัดมาพิจารณาประกอบการตัดสินใจคุณค่าของสิ่งที่วัด โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด ซึ่งได้แก่ การวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ การวัดผลและประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ การประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน การประเมินเพื่อตัดสินผลการเรียนผ่านช่วงชั้น การจัดทำเอกสารหลักฐานการศึกษา การจัดการซ่อมเสริมผลการเรียน การกำกับติดตามและประเมินผลการเรียน การรายงานผลการประเมินผลการ การจัดทำหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติการประเมินผลของสถานศึกษา

บทบาทของครูกับการใช้หลักสูตรสถานศึกษา

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 144-145) กล่าวว่า ครูต้องศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร เอกสารประกอบหลักสูตร วิเคราะห์หลักสูตร ทำความรู้จักผู้เรียน และวิเคราะห์ข้อมูลในด้านต่าง ๆ ของผู้เรียน จัดห้องเรียนให้มีบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนการสอน และเตรียมสื่อการสอนที่จะใช้แต่ละครั้งก่อนสอน ศึกษาและลงมือปฏิบัติการสอนด้วยกลวิธีหลากหลายให้ผู้เรียนปฏิบัติจริงมากกว่าการฟังและอ่านเพียงอย่างเดียว พัฒนาวิธีการจัดการเรียนการสอนใหม่ ๆ อย่างเหมาะสมตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร จัดสอนซ่อมเสริมแก่ผู้เรียนที่มีความจำเป็นต้องเรียน ตรวจสอบความก้าวหน้าของผู้เรียนเป็นระยะ โดยใช้เทคนิควิธีและเครื่องมือที่เหมาะสม ปรับปรุงหลักสูตรที่ใช้อยู่ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น โรงเรียน และผู้เรียน

สุพล วังสินธุ์ (2542 : 43) กล่าวว่า ตัวบ่งชี้การสอนของครู คือครูเตรียมการสอนทั้งเนื้อหาและวิธีการ ครูควรจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศปลุกเร้าใจ และเสริมแรงให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ ครูเอาใจใส่ให้นักเรียนเป็นรายบุคคลและแสดงความเมตตาต่อนักเรียนอย่างทั่วถึง จัดกิจกรรมและสถานการณ์ให้นักเรียนได้แสดงออกและคิดอย่างสร้างสรรค์ ครูส่งเสริมให้นักเรียนฝึกหัด ฝึกทำ และฝึกปรับปรุงตนเอง ครูส่งเสริมให้นักเรียนฝึกคิด ฝึกทำ และฝึกปรับปรุงตนเอง ครูส่งเสริมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม พร้อมทั้งสังเกตส่วนดีและปรับปรุงส่วนด้อยของนักเรียน ครูใช้สื่อการสอนเพื่อฝึกการคิด การแก้ปัญหา และการค้นพบความรู้ ครูใช้แหล่งความรู้หลากหลาย และเชื่อมโยงประสบการณ์กับชีวิตจริง ครูฝึกฝนกริยามารยาทและวินัยตามวิถีวัฒนธรรมไทย ครูสังเกตและประเมินพัฒนาการของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

ชูศรี สุวรรณโชติ (2542 : 228) กล่าวว่า ครูต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร ทั้งทางตรงและทางอ้อม ศึกษาหลักสูตรอย่างละเอียดและเข้าประชุมสัมมนาเรื่องการนำหลักสูตร ไปใช้ปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น และสอดคล้องกับความต้องการของ ผู้เรียนและท้องถิ่น จัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตรถือว่าหลักสูตรเป็นแผนแม่บท ที่ครูจะต้องนำไปใช้ประเมินผลหลักสูตรทุกบทเรียนและทุกครั้งเมื่อได้ทำการสอน เพื่อจะได้นำผล จากการประเมินมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรต่อไป

กรมวิชาการ (2545 : 31) กล่าวว่า ครูต้องมีความเชื่อมั่นว่า นักเรียนทุกคนเรียนรู้ได้ ถ้าครูจัดประสบการณ์อย่างเหมาะสม วิเคราะห์หาจุดที่จะพัฒนาของผู้เรียน แสวงหา คัดเลือก วิธีการพัฒนาที่เหมาะสม สอดคล้องกับความสามารถที่จะพัฒนา ลงมือปฏิบัติ การสอนด้วยกลวิธี ที่หลากหลาย ให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริงมากกว่าการฟังและการอ่านเพียงอย่างเดียว ตรวจสอบ ความก้าวหน้าของผู้เรียนเป็นระยะ เพื่อหาทางเร่งและปรับปรุงความก้าวหน้าของผู้เรียนนำผลงาน ของผู้เรียนไปเสนอในที่ประชุมต่าง ๆ อย่างภาคภูมิใจ

กรมวิชาการ (2545 : 51-52) กล่าวว่า ครูต้องวางแผน สร้างหน่วยการเรียนรู้ กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ จัดทำแผนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด จัดทำและพัฒนาสื่อ การเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอก สถานศึกษา จัดหาแหล่งการเรียนรู้อื่น ๆ พัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลที่ใฝ่รู้ ทันต่อเหตุการณ์ เป็นแบบอย่างที่ดี มีคุณธรรม จัดสภาพแวดล้อม ของห้องเรียนและสถานศึกษาให้อื่นต่อการเรียนรู้จัดวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับ สภาพจริงจัดทำวิจัยในชั้นเรียนจัดทำข้อมูลนักเรียนรายบุคคล

อับดุลลาฮิด เบ็ญฮาวัน (2545 : 2) กล่าวว่า ครูยุคโลกาภิวัตน์ ต้องรู้จักใช้หลักสูตรไว้ พรหมแดนที่อิงธรรมชาติของผู้เรียน มีการฝึกให้ผู้เรียนใช้กระบวนการการเรียนรู้ สามารถสรุป องค์ความรู้ด้วยตนเอง ครูควรจุดประกายให้ผู้เรียนสามารถใช้วิธีนี้อย่างยั่งยืน

นิรมล ศตวุฒิ (2546 : 15-16) กล่าวว่า ในกระบวนการเรียนรู้ ครูต้องตระหนักอยู่หลาย ประการ คือต้องเลิกเอาตัวเองเป็นศูนย์กลางในการตัดสินใจและวางแผนการจัดการเรียนรู้เลิกตัดสินใจว่าจะสอบความรู้ ทักษะ หรือคุณค่าอะไรให้ผู้เรียนตามความคิดของตัวเองและพยายามป้อน สิ่งเหล่านั้นแก่นักเรียน เลิกที่จะทำตามหลักสูตร หนังสือเรียน คู่มือครูและแผนการสอนอย่างเคร่งครัด เลิกวิธีสอบ ที่ครูคิดเอาเองว่าเหมาะสมแล้วโดยไม่ได้พิจารณาว่าเหมาะสมกับผู้เรียนหรือไม่ เลิกใช้ การทดสอบหรือการสอบเพียงเพื่อตรวจสอบว่าผู้เรียนได้ความรู้แล้วหรือยังเท่านั้น ต้องตระหนักว่า การเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด ถ้าผู้เรียนไม่เกิดการเรียนรู้ก็เท่ากับครูยังไม่ได้ทำหน้าที่ อย่างมีประสิทธิภาพ หน้าที่หลักของครู ก็คือ การจัดเตรียมสื่อการเรียนการสอน การสร้าง บรรยากาศที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนกล้าคิด กล้าพูดอย่างอิสระและปฏิบัติโดยใช้ไหวพริบ กระตุ้นให้ ผู้เรียนเกิดการอยากรู้อยากเห็น การทำท่ายให้ผู้เรียนแสดงเหตุผล การสร้างความภาคภูมิใจ และ

ความนับถือในตัวเองของผู้เรียน การเปิดโอกาสให้ผู้เรียน ได้คิดริเริ่มสร้างสรรค์งานที่เรียนและ
ประสบการณ์ภายนอก

สรุปว่าบทบาทหน้าที่ของครูในการใช้หลักสูตรสถานศึกษา คือ การวางแผนการสอน
จัดทำแผนการเรียนรู้ โดยใช้หลักสูตรสถานศึกษาเป็นแนวทาง จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้น
ผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการวัดผลประเมินผลผู้เรียนโดยใช้หลาย ๆ วิธี และให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม โดยครู
ต้องรู้จักผู้เรียนเป็นอย่างดี ครูต้องเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก คือเป็นผู้จัดประสบการณ์
และจัดหาสื่อการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนใช้เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง
บทบาทของครูผู้สอนในการใช้หลักสูตร นับว่าเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดในการใช้หลักสูตร
เพราะเป็นผู้นำหลักสูตรไปสู่การสอนในชั้นเรียน หลักสูตรจะสัมฤทธิ์ผลเพียงใดขึ้นอยู่กับผู้นำ
หลักสูตรไปใช้ตามความเหมาะสมกับสภาพในชั้นเรียนของครู

สำหรับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในปัจจุบัน กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 39) อาศัย
อำนาจตามความในมาตรา 16 วรรคสองและมาตรา 74 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ
พ.ศ. 2542 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการออกกฎกระทรวงไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 การศึกษาในระบบที่เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

1) การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา เป็นการจัดการศึกษาให้แก่เด็ก ที่มีอายุ
สามปี ถึงหกปี เพื่อเป็นการวางรากฐานชีวิตและการเตรียมความพร้อมของเด็กทั้งร่างกายและจิตใจ
สติปัญญา อารมณ์ บุคลิกภาพ และการอยู่ร่วมในสังคม

2) การศึกษาระดับประถมศึกษา เป็นการศึกษามุ่งวางรากฐานเพื่อให้ผู้เรียน
ได้พัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ทั้งในด้านคุณธรรม จริยธรรม ความรู้และความสามารถ
ขั้นพื้นฐานโดยปกติใช้เวลาเรียน หกปี

3) การศึกษาระดับมัธยมศึกษา แบ่งเป็นสองระดับ ดังนี้

3.1) การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการศึกษามุ่งให้ผู้เรียนได้
พัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในด้านต่างๆ ต่อจากระดับประถมศึกษา เพื่อให้รู้ความต้องการ
ความสนใจ และความถนัดของตนเอง ทั้งในด้านวิชาการและวิชาชีพ โดยปกติใช้เวลาเรียนสามปี

3.2) การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นการศึกษามุ่งส่งเสริมให้
ผู้เรียนได้ศึกษาตามความถนัดและความสนใจ เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาต่อหรือ
การประกอบอาชีพรวมทั้งการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และทักษะทางสังคมที่จำเป็น โดยปกติ
ใช้เวลาสามปี

สรุปได้ว่าการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นการจัดการศึกษาให้กับนักเรียน
ในช่วงชั้นที่ 1 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3) และช่วงชั้นที่ 2 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6) ใช้เวลาเรียน

รวมหกปี ส่วนการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา เป็นการจัดการศึกษาในช่วงชั้นที่ 3 ชั้น (มัธยมศึกษาปีที่ 1-3) และช่วงชั้นที่ 4 (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6)

สำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในปัจจุบัน จัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในช่วงชั้นที่ 3 คือชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : ไม่มีเลขหน้า ; อ้างอิงมาจาก พิพัฒน์ ภูภิโย 2540 : 54) รายงานการสัมมนาระดับชาติ เรื่อง หลักสูตรมัธยมศึกษา พบว่า การจัดการเรียนการสอน ครูเน้นเนื้อหาตามที่อยู่ในหนังสือเรียนมากกว่าเน้นทักษะกระบวนการและการปฏิบัติ ไม่คำนึงถึงการเรียนการสอนที่นักเรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งแต่ละคนมีวิธีการเรียนรู้หรือรับรู้แตกต่างกัน จึงทำให้เกิดปัญหาเวลาเรียนไม่พอ นอกจากนี้ ที่ประชุมยังมีความเห็นว่า ครูและผู้บริหารโรงเรียนไม่ได้มีการส่งเสริม และสนับสนุนการเรียนรู้จากสื่อมวลชนต่าง ๆ การเรียนรู้ตามอัชฌาศัย การสะสมความรู้ที่ละเล็กละน้อย วิธีการเรียนรู้โดยวิธีการดังกล่าวจะมีส่วนช่วยส่งเสริมให้การเรียนรู้สมบูรณ์ และทันสมัยอยู่เสมอ คุณภาพของครูการที่ไม่ได้สอนวิชาที่ตนเองได้เรียนมา ทำให้การเรียนการสอนขาดประสิทธิภาพนอกจากนี้ที่ประชุมมีความเห็นว่า การเรียนการสอนของครูมิได้มุ่งเน้นกระบวนการหาความรู้ ใช้วิธีการสอนแบบเดิม ไม่มีการเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น โดยเฉพาะการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ นอกจากนี้ครูขาดความกระตือรือร้นไม่ค่อยสนใจใฝ่หาความรู้ ครูส่วนใหญ่มุ่งสอนตามวิธีสอนของตน โดยไม่คำนึงถึง Style การเรียนการสอน

พรทิพย์ จิวสืบพงศ์ (พิพัฒน์ ภูภิโย 2540 : 55-56 ; อ้างอิงมาจาก พรทิพย์ จิวสืบพงศ์ ม.ป.ป. : ไม่มีเลขหน้า) ทำการวิจัยเรื่อง การใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานศึกษาเฉพาะกรณี จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ด้านการเตรียมการโรงเรียนมีการเตรียมการใช้หลักสูตร โดยการจัดทำข้อมูลต่าง ๆ ของโรงเรียนปรับวิชาเลือกเสรีให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น ประชาสัมพันธ์หลักสูตรโดยการประชุมครู นักเรียนและผู้ปกครอง ประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดทำจุดประสงค์และแผนการสอน มีการจัดเตรียมวัสดุ ครุภัณฑ์ เตรียมอาคารสถานที่โดยจัดห้องพิเศษต่าง ๆ จัดเตรียมบุคลากรโดยส่งครูเข้ารับการอบรม มีการจัดทำแผนการเรียน จัดทำตารางสอน จัดครูเข้าสอนตามวิชาเอก โท มีการจัดทำปฏิทินการวัดผลประเมินผล และจัดทำข้อทดสอบและเตรียมการนิเทศติดตามผล ปัญหาที่พบ ขาดแคลนสถานที่ฝึกงาน จำนวนสื่อไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน ขาดแคลนห้องพิเศษต่าง ๆ และบุคลากรไม่เพียงพอ ด้านการดำเนินการ โรงเรียนส่งเสริมให้ครูใช้เทคนิควิธีสอนต่าง ๆ มีการให้บริการยืมสื่อ จัดกิจกรรมชุมนุมต่าง ๆ การสอน

ซ่อมเสริม มีการแนะแนวด้านการเลือกอาชีพแก่นักเรียน ผู้บริหารโรงเรียนนิเทศโดยประชุมปรึกษาร่วมกับคณะครู ปัญหาที่พบได้แก่ ครูขาดความรู้ และทักษะในการสอน ครูไม่ใช่สื่องบประมาณไม่เพียงพอในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรและไม่มี การวางแผนการนิเทศด้านการประเมินผล โรงเรียนมีการประเมินผลการเตรียมและการดำเนินการโดยประชุมปรึกษา ร่วมกับครู ปัญหาที่พบได้แก่ขาดการวางแผนในการประเมินผล

ชัยรัตน์ อัจจงค์ (2535 : 45 ; อ้างอิงมาจาก พิพัฒน์ ภูภิโย 2540 : 54-55) ได้รายงานผลการดำเนินการศึกษาสภาพปัญหา และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษา ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ประจำปี พ.ศ. 2534 ในเขตการศึกษา 7 จากการสำรวจและศึกษาพบว่า สภาพปัญหาการใช้หลักสูตรในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาภาคบังคับ บางโรงเรียนในเขตการศึกษา 7 คือ ขาดคู่มือครู ขาดอัตรากำลังครู โดยเฉพาะโรงเรียนนาร่องที่เปิดสอนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ครูขาดความเข้าใจหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนไม่ชัดเจน ในส่วนวิชาเลือกเสรีพบว่า โรงเรียนขาดครูที่มีความสามารถเฉพาะเจาะจง ขาดวัสดุอุปกรณ์ในการฝึกวิชาชีพ ในส่วนการประเมินผลการเรียนพบว่า ครูขาดความรู้ ความเข้าใจ บางโรงเรียนดำเนินการเอง บางโรงเรียนใช้แนวการประเมินร่วมกับโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา ทำให้ไม่เป็นแนวเดียวกัน นอกจากนี้ในด้านการบริหารงาน โรงเรียนนาร่องที่เปิดสอนในปีการศึกษา 2533 มีแผนปฏิบัติงานที่ชัดเจน แต่โรงเรียนขยายโอกาสที่เปิดสอนในปีการศึกษา 2534 ยังไม่มีแผนปฏิบัติงาน ทำให้ไม่สามารถจะกำหนดรายละเอียดกิจกรรมที่ดำเนินการได้ ทุกโรงเรียนสามารถประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ได้อย่างดี และมีการประชาสัมพันธ์ และได้รับการสนับสนุนจากชุมชน หน่วยงานต่าง ๆ ด้วยดี และพบว่า มีข้อสังเกตบางประการ คือ ความเข้าใจของผู้ปกครอง ผู้ปกครองบางคนเข้าใจว่าเป็นการให้ฟรีทุกสิ่งทุกอย่างเมื่อเด็กเข้าเรียนจึงมีปัญหาตามมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนที่เปิดขยายโอกาสทางการศึกษาขึ้นพื้นฐานในปี พ.ศ. 2534

ฉวีวรรณ พูลนาผล (พิพัฒน์ ภูภิโย 2540 : 55 ; อ้างอิงมาจาก ฉวีวรรณ พูลนาผล ม.ป.ป. : ไม่มีเลขหน้า) ทำการวิจัยเรื่อง สภาพปัญหาการใช้หลักสูตรในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขึ้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดนครปฐมพบว่า บุคลากรไม่เพียงพอ งบประมาณไม่เพียงพอและได้มาล่าช้า เอกสารหลักสูตรไม่เพียงพอการสร้างเครื่องมือทดสอบ วิธีการสอนการผลิตและการใช้สื่อ การนิเทศที่เป็นระบบ ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการนิเทศและบุคลากรไม่เห็นความสำคัญ

สมสมัย เนกมานุรักษ์ (พิพัฒน์ ภูภิโย 2540 : 56 ; อ้างอิงมาจาก สมสมัย เนกมานุรักษ์ ม.ป.ป. : ไม่มีเลขหน้า) ได้ศึกษาการประเมินผลการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขึ้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 6 เพื่อประเมินผลการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษา

ตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 6 กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูหัวหน้ากลุ่มวิชา และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า

1. การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน ผลการประเมินพบว่า โรงเรียนมีการปฏิบัติด้านการวางแผนการใช้หลักสูตร การจัดทำกำหนดการสอน แผนการสอน จัดทำเอกสารประกอบหลักสูตรและวัสดุหลักสูตร อยู่ในระดับมาก

2. การจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ภายในโรงเรียน ผลการประเมินพบว่า โรงเรียนมีการปฏิบัติด้านการจัดบุคลากร การจัดรายวิชา การจัดตารางสอน การจัดงบประมาณ การจัดสื่อการเรียนการสอน การจัดสถานที่ที่ใช้สอนและฝึกปฏิบัติ การประชาสัมพันธ์ การจัดกิจกรรมสนับสนุน การนิเทศและติดตามผล อยู่ในระดับมาก

3. การจัดการเรียนการสอน ผลการประเมินพบว่า โรงเรียนมีการปฏิบัติด้านการเตรียมการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมเสริมการเรียนการสอนเทคนิคและวิธีสอน การวัดและประเมินผลการเรียน อยู่ในระดับมาก

กองวิจัยทางการศึกษา (2545 : 13) ได้ติดตามและประเมินผลการเตรียมความพร้อมและการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาในโรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตร จำนวน 630 โรงเรียน พบว่า การเตรียมความพร้อมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ได้แก่ การพัฒนาบุคลากร โดยการอบรมปฏิบัติการจัดทำหลักสูตร ศึกษาคุณภาพของโรงเรียนอื่น ประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครอง นักเรียน และชุมชนรับรู้และขอความร่วมมือ ข้อมูลที่นำมาจัดทำระบบสารสนเทศในระดับมาก คือ ข้อมูลบุคลากรในสถานศึกษา ข้อมูลนักเรียนและแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา ความรู้ความเข้าใจในระดับมาก คือ การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การออกแบบการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน การกำหนดโครงสร้างหลักสูตร และการจัดสัดส่วนเวลาเรียน จากการดำเนินงานของโรงเรียน พบว่า โรงเรียนร้อยละ 63.40 มีความพร้อมในการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับการดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ส่วนใหญ่จัดทำโดยคณะครู มีคณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมด้วย ปัญหาที่พบคือ ครูเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรไม่ชัดเจน ครูขาดความมั่นใจในการจัดทำหลักสูตร เวลาในการจัดทำหลักสูตรไม่เพียงพอ บุคลากรมีภาระงานมาก ต้องการให้หน่วยงานต่าง ๆ ช่วยเหลือในเรื่องการสนับสนุนเอกสาร คู่มือในการจัดทำหลักสูตร นิเทศติดตาม กำกับดูแล และเป็นพี่เลี้ยงในการจัดทำหลักสูตร

จากการศึกษาวิเคราะห์ของสำนักงานปฏิรูปการศึกษา (สปศ.) เกี่ยวกับปัญหาการจัดการศึกษาไทยที่ผ่านมาจะพบปัญหาสำคัญ 5 เรื่อง สรุปได้ดังนี้

1. ปัญหาด้านการบริหารจัดการศึกษา มีการบริหาร แบบรวมอำนาจไว้ส่วนกลาง มากเกินไป มีองค์กรที่มีภารกิจการทำงานที่ซับซ้อน เกิดความล่าช้า ขาดการมีส่วนร่วมของ ท้องถิ่นและชุมชน

2. ปัญหาครู ไม่มีคนเก่ง ไม่ได้รับการส่งเสริมความก้าวหน้าในวิชาชีพ ครูขาดขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติ

3. ปัญหาด้านหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ หลักสูตรไม่สอดคล้องกับชีวิตจริง ในชุมชน และก้าวไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลงทางบริบทของสังคม

4. ปัญหาด้านสื่อและเทคโนโลยี แม้สื่อและเทคโนโลยีพัฒนาไปรวดเร็ว แต่สื่อมีบทบาท ในการส่งเสริมการเรียนรู้น้อยมากและไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ

5. ปัญหาด้านระบบตรวจสอบและประเมินประสิทธิภาพ ที่ผ่านมาเป็นเพียง การประเมินผลตามนโยบายขาดการนิเทศให้คำแนะนำเพื่อให้เกิดการพัฒนาในการดำเนินงาน การปฏิรูปเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ปัจจัยหลัก บ้านและชุมชน เป็นปัจจัย สำคัญ เนื่องจากบ้านชุมชน จะมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนค่อนข้างสูง หากผู้เรียนได้รับการ ส่งเสริมสนับสนุนการใช้เทคโนโลยี รวมทั้งสภาพแวดล้อมของบ้าน และชุมชนมีความพร้อม ค่อนข้างสูงแล้วจะเป็นข้อได้เปรียบของผู้เรียนที่จะมีโอกาสใช้และพัฒนาเทคโนโลยีได้อย่างมีศักยภาพ สูงสุดตามไปด้วย ปัจจัยเสริม พ่อ แม่ ผู้ปกครอง เป็นกลุ่มบุคคลที่จะให้การช่วยเหลือสนับสนุน ผู้เรียนต่อการใช้เทคโนโลยีการเรียนรู้ ให้บังเกิดประสิทธิภาพสูงสุดจึงจำเป็นต้องให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stakeholders) ในการจัดการศึกษาต้องตระหนักและช่วยกันขับเคลื่อนกระบวนการปฏิรูปการศึกษา โดยใช้เทคโนโลยีเป็นฐานให้ก้าวสู่เป้าหมายโดยรวมในอนาคตโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ (สุรศักดิ์ ปาเอ 2545 : 22)

พันธณี วิหคโต ได้กล่าวถึง การวิจัยติดตามและประเมินผล การพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษาตามแนวหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนนำร่อง พบว่า ปัญหาที่พบในการ ดำเนินงานของโรงเรียนส่วนใหญ่คือ ระยะเวลาที่ไม่เพียงพอในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา รองลงไปคือ การขาดอัตรากำลัง บุคลากรไม่เพียงพอและขาดความรู้ ความเข้าใจ ความไม่ชัดเจน ในการดำเนินงานบางเรื่อง ความช่วยเหลือที่ต้องการได้รับจากหน่วยงานต่าง ๆ ในการจัดทำ หลักสูตรสถานศึกษา เรียงจากมากไปหาน้อย คือ บุคลากรคอยให้คำแนะนำ นิเทศ ติดตาม ให้คำปรึกษา แนะนำอย่างต่อเนื่องเป็นระยะ ๆ จัดสรรงบประมาณสนับสนุนในส่วนที่เป็นอาคาร ห้องพิเศษ วัสดุครุภัณฑ์ และเทคโนโลยี สื่ออุปกรณ์การเรียน การสอน แหล่งความรู้ด้านต่าง ๆ สื่ออุปกรณ์ทางด้านเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์) และการต่อเข้าระบบอินเทอร์เน็ตให้มากขึ้นจัดสรร อัตรากำลังเพิ่มขึ้น ให้ความรู้ในเรื่องการวิจัยในชั้นเรียน การบูรณาการ การวัดและประเมินผล หลักสูตร การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการการทำโครงการ เทคนิควิธีสอนการจัดสร้างและ

พัฒนาสื่อ การประกันคุณภาพ การบริหารหลักสูตร การสนับสนุนด้านเอกสารความรู้ คู่มือหลักสูตร สื่อ ตัวอย่างสื่อ แบบพิมพ์ หลักฐานการเรียน การวัดผลประเมินผล บุคลากรจากต้นสังกัดได้แก่ สำนักงานการศึกษา ศึกษานิเทศก์ น่าจะมีบทบาท หรือเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำคำแนะนำและอำนวยความสะดวกในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ให้มากกว่านี้ และมีข้อเสนอแนะคือ ควรมีการวางแผนการปฏิบัติงานอย่างเป็นขั้นตอนและมีการตรวจสอบ กำกับ ติดตามการปฏิบัติงานอย่างจริงจังต่อเนื่องอย่างสม่ำเสมอ ควรให้ความรู้ในกระบวนการจัดทำที่ชัดเจนให้เข้าใจตรงกัน พร้อมกับมีเอกสารตัวอย่างให้ศึกษาล่วงหน้าและให้มีเวลาในการเตรียม 1 ปี (กรมวิชาการ 2545 : 19) ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ ได้ติดตามและ ประเมินผลการเตรียมความพร้อมและการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของ โรงเรียนนำร่องการใช้ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 125 โรงเรียน พบว่า การเตรียมความพร้อมให้กับบุคลากร โดยการประชุมชี้แจง อบรมผู้ที่เกี่ยวข้องโรงเรียนมากกว่าร้อยละ 77 จัดทำหลักสูตรสถานศึกษามีขั้นตอนดังนี้ วิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ กำหนดสาระการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง รายปี/รายภาค จัดทำคำอธิบายรายวิชาและหน่วยการเรียนรู้ ตรวจสอบความสอดคล้องของหน่วย การเรียนรู้กับวิสัยทัศน์ จุดหมาย และโครงสร้างหลักสูตร ขออนุมัติ หลักสูตร จัดทำแผนการเรียนรู้ เตรียมสื่อ/แหล่งการเรียนรู้ และการวัดผลประเมินผล นำหลักสูตรไปใช้ นิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการใช้ ส่วนการดำเนินการทั่วไป สถานศึกษามากกว่าร้อยละ 80 ได้ดำเนินการเรียบร้อยแล้ว ในการกำหนดปรัชญา และเป้าหมายการจัดการศึกษา ปัญหาที่พบ ในการดำเนินงานส่วนใหญ่คือ ระยะเวลาที่ไม่เพียงพอในการจัดทำรองลงไปคือ การขาดอัตรา กำลัง/บุคลากรไม่เพียงพอ และขาดความรู้ความเข้าใจ ความไม่ชัดเจนในการดำเนินงานบางเรื่อง (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 2546 : 13) และกองวิจัยทางการศึกษา ที่ได้ติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษาในโรงเรียน เครือข่าย สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กรมสามัญ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน สำนักบริการการศึกษาท้องถิ่นในปีการศึกษา 2545 ทั่วประเทศรวมจำนวน 2,146 โรงเรียน พบว่า สถานศึกษาส่วนใหญ่มีข้อจำกัดในเรื่องเวลาในการศึกษาและจัดทำที่น้อยมาก ไม่มีเวลาได้ ทบทวนตรวจตรา บุคลากรมีความรู้ความเข้าใจในการ จัดทำหลักสูตรยังไม่ชัดเจนและไม่ตรงกัน บางคนต้องรับผิดชอบใน การจัดทำหลักสูตรในสาระที่ไม่มีความรู้ ความชำนาญ ทั้งนี้เป็นเพราะ สถานศึกษาขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ เฉพาะด้าน โดยเฉพาะวิชาหลัก เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาต่างประเทศ ทำให้ครูต้องสอนหลายวิชา และสอนไม่ตรงกับความรู้ ความสามารถ ไม่ตรงกับวุฒิความถนัดของครู ทำให้ขาดความมั่นใจในหลักสูตรที่จัดทำขึ้น ว่าถูกต้องครอบคลุมมาตรฐานและมีประสิทธิภาพหรือไม่ จึงไม่มั่นใจในการนำหลักสูตรไปใช้ โดยเฉพาะครูขาด ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ การกำหนดหน่วยการเรียนรู้ การจัดทำแผน

การเรียนรู้ และการสอนแบบบูรณาการ อีกด้วย นอกจากนี้ด้านสื่อการเรียนการสอน เอกสาร หนังสือเรียน หนังสือสำหรับค้นคว้า และสื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่ใช้ประกอบการเรียนการสอน สำหรับครูและนักเรียนที่มีเก่าและด้าสมัย ไม่สอดคล้องกับเนื้อหา และไม่มีประสิทธิภาพบางสาระ ไม่สามารถจัดหาซื้อได้ และไม่มีแหล่งศึกษาค้นคว้า แหล่งวิทยากร แหล่งเรียนรู้ในชุมชนมีน้อยไม่เพียงพอและไม่หลากหลาย ขาดสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อให้ครูและนักเรียนได้ศึกษาค้นคว้า (กรมวิชาการ 2546 : 35 – 40)

จากผลวิจัย ของประพัฒน์ รักพรหม (2546 :19) เรื่องการบริหารหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตร สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ข้าราชการครูมีความเห็นว่าสภาพการบริหารหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตร สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดศรีสะเกษ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ข้าราชการครูที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็น เกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนเครือข่ายการใช้ หลักสูตร สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ โดยภาพรวมมีความแตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ข้าราชการครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็น เกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนเครือข่ายการใช้ หลักสูตร สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

จากการวิจัยของ จรุงญู กล้าหาญ (2546 : 62) เรื่อง การประเมินการใช้หลักสูตรท้องถิ่น ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ปัญหาการใช้ หลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี เรียงลำดับความถี่จากมากไปหาน้อยดังนี้ ผู้เกี่ยวข้องเห็นความสำคัญของหลักสูตรท้องถิ่นน้อย สภาพแวดล้อมในโรงเรียนไม่เหมาะสมผู้ปกครองและชุมชนให้ความร่วมมือในการใช้หลักสูตร ท้องถิ่นน้อย

อมรรัตน์ ไกรสุข (บุญชม ศรีสะอาด 2546 :140 ; อ้างอิงมาจาก อมรรัตน์ ไกรสุข ม.ม.ป. : ไม่มีเลขหน้า) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาสภาพและปัญหาการใช้หลักสูตรกลุ่มทักษะภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยด้านปัญหาการใช้หลักสูตรพบว่า จำนวนครูในโรงเรียนไม่เพียงพอ ได้รับเอกสาร หลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนจากต้นสังกัดล่าช้าและมีจำนวนจำกัด ห้องเรียน ไม่เพียงพอ ครูขาดทักษะในการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย ขาดเครื่องมือวัสดุผลและประเมินผล ที่เป็นมาตรฐาน มีภาระงานอื่นมาก นักเรียนขาดเรียนบ่อย

จากการวิจัยของ วิไลลักษณ์ แก้วจินดา (2547 :115) เรื่อง สภาพและปัญหาการบริหาร หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่นำร่องปฏิรูปการศึกษาชลบุรี พบว่า ปัญหาที่เกิดจากการ

บริหารหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนนำร่องการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เขตพื้นที่นำร่องปฏิรูปการศึกษาชลบุรี ปัญหาที่ระบุเหมือนกัน คือ ครูขาดความรู้และทักษะ การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ครูไม่สอน ตามแผนการสอน เนื่องจากมีภาระงานอื่นมาก และไม่ให้ความสำคัญกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ปัญหาโรงเรียนขาดแหล่งเรียนรู้ ปัญหาการวิจัยในชั้นเรียนยังไม่มีทิศทางเดียวกัน ครูขาดความเข้าใจ ในเรื่องการวัดผลประเมินผลในด้านต่าง ๆ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปัญหาการนิเทศ ไม่สม่ำเสมอขาดความต่อเนื่องการรวบรวมข้อมูลและการนำผลไปวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงแก้ไข ยังไม่ดีเท่าที่ควร ขาดความเข้าใจในแนวทางการสรุปผลการดำเนินงานคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน ที่ได้รับการสรรหาเข้ามามีส่วนร่วมบริหารโรงเรียน ยังให้เวลาต่อการดำเนินการติดตาม ตรวจสอบไม่ต่อเนื่อง ครูไม่รับระบบใหม่ที่ต้องทำงานไปสรุปไปทำให้รวบรวมงานไม่เป็นระบบ การสรุปผลการดำเนินการจึงไม่เป็นผล

งานวิจัยของเพลินพิศ ธรรมรัตน์ (2547 : 86) เรื่องการศึกษาความพร้อมในการใช้ หลักสูตร พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนในจังหวัดสกลนคร นครพนมและมุกดาหาร ผลการวิจัย พบว่าปัญหาการเตรียมความพร้อมทั่วไป ได้แก่ ปัญหาการจัดทำข้อมูลสารสนเทศสารสนเทศของ สถานศึกษา ปัญหาการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับหลักสูตร ปัญหาการพัฒนา บุคลากรของ สถานศึกษา ปัญหาการเตรียมความพร้อมด้านเอกสาร ได้แก่ปัญหาเอกสารแนวการวัดและประเมิน ผลการเรียนรู้ ปัญหาเอกสารคู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศและปัญหา เอกสารคู่มือการจัดการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ปัญหาการเตรียมความพร้อมในการจัด ทำหลักสูตรสถานศึกษา ได้แก่ ปัญหาการกำหนด ชื่อรายวิชา เวลา และจำนวนหน่วยกิต ปัญหา การจัดทำแผนการเรียนรู้และปัญหาการกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค ปัญหาการเตรียม ความพร้อมด้านการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ การทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ปัญหา การใช้สื่อการเรียนรู้ นวัตกรรม เทคโนโลยี และปัญหาการใช้แผนการเรียนรู้ปัญหาด้านการเตรียม ความพร้อมด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ได้แก่ ปัญหาการจัดตั้งศูนย์ของสถานศึกษา และ ปัญหาการจัดกิจกรรมที่ตอบสนองจุดเน้นของสถานศึกษา ด้านสนับสนุนการเรียนรู้กลุ่มวิชาต่าง ๆ ปัญหาการเตรียมความพร้อมด้านการนิเทศ ติดตาม กำกับกับการบริหารหลักสูตรได้แก่ ปัญหา การรวบรวมวิเคราะห์ สรุปและรายงาน ปัญหาการวางแผนนิเทศ และปัญหาการดำเนินการนิเทศ หรือปรับปรุงและพัฒนา

ผลการวิจัยของบินดา เรื่องผู้บริหารกับการนำหลักสูตรไปใช้ พบว่า ผู้บริหารต้องสนใจ ความต้องการของนักเรียน และครูอาจารย์ ตัวผู้บริหารมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการนำ หลักสูตรไปใช้ ผู้บริหารต้องมีแผนในการพัฒนาบุคลากรให้มีความตระหนักในความจำเป็น ของ การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรและหาแนวทางในการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตร

ใหม่ที่จะนำไปใช้บิดา (เพลินพิศ ธรรมรัตน์ 2547 : 95-96 ; อ้างอิงมาจาก Binda, K. 1989 : unpagged) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เพ็ญจันทร์ ธนาวิภาส (เพลินพิศ ธรรมรัตน์ 2547 : 96 ; อ้างอิงมาจาก เพ็ญจันทร์ ธนาวิภาส 2535 : ไม่มีเลขหน้า) ซึ่งได้ศึกษาสภาพและปัญหา การพัฒนาหลักสูตร ใน โรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร สังกัดกรมสามัญศึกษา พบว่า การสนับสนุน ส่งเสริม พัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น โรงเรียนส่วนใหญ่มีการสนับสนุน ส่งเสริม โดยกำหนดนโยบาย จัดเตรียมบุคลากร จัดเตรียมสถานที่ จัดเตรียมงบประมาณ มีการจัดเตรียม งบประมาณเพื่อใช้พัฒนาหลักสูตร และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ลมัย จันต๊ะยอด (เพลินพิศ ธรรมรัตน์ 2547 : 96 ; อ้างอิงมาจาก ลมัย จันต๊ะยอด 2534 : ไม่มีเลขหน้า) ที่ได้ศึกษาการใช้ หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2533) ใน โรงเรียนร่วม พัฒนาการใช้หลักสูตร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขต 8 พบว่าปัจจัย และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เพื่อการใช้หลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษา ส่วนใหญ่มีการเตรียม บุคลากรในการใช้หลักสูตร โดยส่งครูเข้ารับการฝึกอบรมมีการนิเทศ ติดตามผลการใช้หลักสูตร โดยการเยี่ยมชมชั้นเรียนและมีการประชาสัมพันธ์หลักสูตร โดยการประชุมชี้แจงให้ผู้ปกครองได้เข้าใจ

จากการศึกษาผลการวิจัย จึงสรุปได้ว่าปัญหาการใช้หลักสูตรสถานศึกษาของครู มีปัญหาด้านการจัดทำหลักสูตร การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ และแผนการเรียนรู้ การจัดกระบวนการสอน สื่อการเรียน เอกสารหนังสือเรียน สื่อเทคโนโลยี และปัญหาของสถานศึกษาคือ ขาดอัตรากำลังครู สถานศึกษาต้องการได้รับคำแนะนำ นิเทศ ติดตาม และให้คำปรึกษา ในเรื่องหลักสูตรสถานศึกษา และต้องการงบประมาณสนับสนุนในด้านอาคารสถานที่ ห้องพิเศษ วัสดุครุภัณฑ์ ระบบเทคโนโลยี และจัดสรรอัตรากำลังเพิ่มขึ้น ตลอดจนให้ความรู้แก่บุคลากร ส่วนในเรื่องที่เกี่ยวกับการบริหาร หลักสูตรสถานศึกษา

จากที่กล่าวมาการใช้หลักสูตรนั้นประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ตามทัศนะของนักการศึกษา ซึ่งมีความเห็นหลากหลาย แต่หากพิจารณาตามสภาพปัจจุบันแล้วสามารถแบ่งกิจกรรมการใช้ หลักสูตรสถานศึกษาเป็น 5 ด้าน ด้วยกัน คือ

1. ด้านหลักสูตรสถานศึกษา
2. ด้านการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา
3. ด้านการจัดการเรียนการสอน
4. ด้านสื่อการเรียนการสอน
5. ด้านการวัดผลและประเมินผล